

ERGANİ KÜLTÜREL MİRASINI ARIYOR PROJESİ

Turizm Potansiyeli
Algı Araştırması
Analiz Sonuçları

KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

Proje Yürütücüsü

Ergani Kaymakamlığı-Eşref YONSUZ

Akademik Danışman

Mehmet DEMİRKOL

Koordinasyon Ekibi

Abdulhamit TÜRKKAN, Hamdullah BEYAZ

Proje Ekibi

Cihan AY, İlhami BİRKAN, Filiz KAYA
Ceylan ANALAY, Sefa SÖNMEZ, Mehmet OĞUZ

Projeyi Destekleyen Kuruluşlar

Karacadağ Kalkınma Ajansı

İçindekiler

Tablolar Listesi	4
Grafikler Listesi	5
1. ÖZET	5
2. PROJE HAKKINDA	7
2.1 Projenin Amaçları	7
2.2 Özel Amaçlar	8
2.3 Faaliyetler	8
2.3.1 Hedef kitlenin Ergani algısı anketi:	8
2.3.2 Yerel halkın turizm algısı anketi:	8
2.3.3 Seyahat acenteleri odak grup çalışması:	9
2.3.4 Yerel yönetimle yapılan çalıştaylar:	9
2.3.5 Saha çalışmaları:	9
2.3.6 Değerlendirme	9
3.ERGANI İLÇESİ	10
3.1 Genel Bilgi	10
3.2 Ergani Tarihi	10
4. ERGANİ TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILARI	12
4.1 Hilar Mağaraları	12
Araştırma ve Kazı:	12
Tabakalanma:	13
Buluntular:	13
Yorum ve tarihleme:	21
4.2 Makam Dağı	23
4.3 Çayönü	25
4.4 Meryem Ana Kilisesi	29
4.5 Sezai Karakoç Müzesi	31

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

4.6 Zülküf Peygamber Türbesi	32
4.7 Eniş Peygamber Türbesi	32
4.8 Hendek Köyü Mağaraları	34
4.9 Kesentaş Köyü Urartu Kitabeleri ve Asur Kabartması	35
4.10 Açan Pişman Açmayan Pişman Mağaraları	36
5. ERGANİ TURİZM ALGISI SAHA ARAŞTIRMA SONUÇLARI	37
5.1 Yöntem	37
5.1.1 Araştırmanın Modeli	37
5.1.2 Evren ve Örneklem	37
5.1.3 Ergani'ye İlişkin Evren ve Örneklem	37
5.1.4 Diyarbakır İl Merkezine İlişkin Evren ve Örneklem	40
5.1.5 Veri Toplama Aracı	42
5.2 Verilerin Analizi	43
5.3 Bulgular	
43	
5.3.1 Ergani'den Alınan Örneklem Görüşlerine İlişkin Bulgular	43
5.3.2 Diyarbakır İl Merkezinden Alınan Örneklem Görüşlerine İlişkin Bulgular	
52	
5.4 SONUÇ	58
6. ODAK GRUP TOPLANTILARI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	60
6.1 1.Toplantı Önerileri	60
6.2 2. Toplantı	61
KAYNAKÇA	62
EKLER	63
EK 1 – ERGANİ ALGI ANKET FORMU	63
EK 2 DİYARBAKIR ALGI ANKET FORMU	65
EK 3 – AKTİVİTELERDEN FOTOĞRAFLAR	0

Tablolar Listesi

<i>Tablo 1 Ergani’de Ömeklem Olarak Seçilen Bireylerin Demografik Özellikleri</i>	39
<i>Tablo 2 Diyarbakır İl Merkezinden Ömeklem Olarak Seçilen Bireylerin Demografik Özellikleri</i>	42
<i>Tablo 3 Ergani’nin Başlıca Sorunları ve Bu Sorunların Önem Sıralaması</i>	46
<i>Tablo 4 Ergani’de Sorunların Çözülme Nedeni ve Bu Nedenlerin Önem Sıralaması</i>	47
<i>Tablo 5 Ergani’de Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri ve Bu Önerilerin Önem Sıralaması</i>	48
<i>Tablo 6 Ergani’de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapıların Bilinme Oranları</i>	49
<i>Tablo 7 Ergani’deki Tarihi-Doğal Yapılar Hakkında Bilgi Sahip Olmama Nedenleri</i>	50
<i>Tablo 8 Ergani’deki Tarihi-Doğal Yapılara Son Ziyaret Zamanı ve Ziyaret Nedeni</i>	51
<i>Tablo 9 Ergani’de Önem Verilmesi Gereken Turizm Türleri</i>	52
<i>Tablo 10 Ergani’de Bulunan Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Ekonomiye Katkısı Ve Olumsuz Görüş Nedenleri</i>	53
<i>Tablo 11 Ergani’de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Tanıtımı İçin Sunulan Öneriler</i>	54
<i>Tablo 12 Ömeklem Grubunun Katıldıkları Turizm Türleri</i>	55
<i>Tablo 13 Diyarbakır’da Gidilen Tarihi ve Doğal Yapılar</i>	56
<i>Tablo 14 Ergani’de Yer Alan ve Bilinen Doğal ve Tarihi Yapılar</i>	57
<i>Tablo 15 Ergani’de Var Olan Turistik Yerleri Bilme Yolu</i>	58
<i>Tablo 16 Ergani’ye Gezmek İçin Gelmeyenlerin Gelme Nedenleri</i>	59
<i>Tablo 17 Ergani Turizmi Potansiyeli ve Bu Turizmi Canlandırma Önerileri</i>	60

Grafikler Listesi

<i>Grafik 1 Ergani'de Ömeklem Olarak Seçilenlerin Cinsiyet Dağılımı</i>	40
<i>Grafik 2 Ergani'de Ömeklem Olarak Seçilenlerin Yaş Dağılımı</i>	40
<i>Grafik 3 Ergani'de Ömeklem Olarak Seçilenlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı</i>	41
<i>Grafik 4 Ergani'de Ömeklem Olarak Seçilenlerin İkamet Süresine Göre Dağılımı</i>	41
<i>Grafik 5 Diyarbakır'da Ömeklem Olarak Seçilenlerin Cinsiyet Dağılımı</i>	43
<i>Grafik 6 Diyarbakır'da Ömeklem Olarak Seçilenlerin Yaş Dağılımı</i>	43
<i>Grafik 7 Diyarbakır'da Ömeklem Olarak Seçilenlerin Öğrenim Durumu Dağılımı</i>	43
<i>Grafik 8 Diyarbakır'da Ömeklem Olarak Seçilenlerin Meslek Durumu Dağılımı</i>	44
<i>Grafik 9 Ergani'nin Başlıca Sorunları ve Bu Sorunların Önem Sıralaması</i>	46
<i>Grafik 10 Ergani'de Sorunların Çözülme Nedeni ve Bu Nedenlerin Önem Sıralaması</i>	46
<i>Grafik 11 Ergani'de Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri ve Bu Önerilerin Önem Sıralaması</i>	47
<i>Grafik 12 Ergani'de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapıların Bilinme Oranları</i>	48
<i>Grafik 13 Ergani'de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapılar</i>	49
<i>Grafik 14 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılara Son Ziyaret Zamanı</i>	51
<i>Grafik 15 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılara Ziyaret Nedeni</i>	51
<i>Grafik 16 Ergani'de Önem Verilmesi Gereken Turizm Türleri</i>	52
<i>Grafik 17 Ergani'de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Tanıtımı İçin Sunulan Öneriler</i>	54
<i>Grafik 18 Ömeklem Grubunun Katıldıkları Turizm Türleri</i>	55
<i>Grafik 19 Ergani'de Yer Alan ve Bilinen Doğal ve Tarihi Yapılar</i>	57
<i>Grafik 20 Ergani'de Var Olan Turistik Yerleri Bilme Yolu</i>	58
<i>Grafik 21 Ergani'ye Gezmek İçin Gelmeyenlerin Gelme Nedenleri</i>	59
<i>Grafik 22 Ergani Turizmi Potansiyeli ve Bu Turizmi Canlandırma Önerileri</i>	60

1. ÖZET

TRC2 bölgesindeki Diyarbakır'ın ilçesi Ergani'de yürütülen "Ergani Kültürel Mirasını Anyor" projesinde, Diyarbakır'ın en büyük dış ilçesi konumundaki Ergani ilçesinin turizm gelişimi için neler yapılması gerektiğine dair temel sağlamak amaçlanmıştır. Proje'nin ileride Ergani için yapılacak turizm planlarında hazırlanacak yol haritalarında veri toplama amacı da vardır. Proje Karacadağ Kalkınma Ajansı finansal desteğiyle Ergani Kaymakamlığı tarafından yürütülmüştür. Karacadağ Kalkınma Ajansı 2015 yılı Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında yapılan araştırma projesi Ergani'de bulunan turizm değeri olan kültürel ve tarihi yerlerin bilinirliğini ölçmek ve bilinirliğini artırmak içindir. Bu amaçla Ergani ilçe merkezinde ve Diyarbakır şehir merkezinde Ergani turizm bilinirliği ölçme amaçlı anketler yapılmıştır.

Ergani, turizm değerlerinin bilinirliğini artırmak ve bu doğrultuda turizmini canlandırmak için neler yapılabilir tartışmak amacıyla turizm uzmanları, turizm acenteleri, üniversiteden akademisyenlerle odak grup toplantıları yapılmıştır. Çalışmalar 3 ay içinde tamamlanmıştır.

Projenin hedeflerinden biri Ergani kimliğinin netlikle belirlenmesi, bölgeye gelen turist sayısının artırılması, farklı turizm türlerinin planlanarak turizmin dört mevsime yayılması, turistlerin bölgede daha uzun kalmaları, yerel halkın turizm gelişimine ve uygulamasına dâhil edilmesi ve turistlerin deneyimlerinin farklılaştırılması ve zenginleştirilmesidir. Projenin devamında yapılacak turizm planlarıyla hedeflenen yerel halk için düzenli bir gelir sağlamak ve farklı gezi tecrübesi yaşatacak bir turizmin bölgede geliştirilmesidir.

Mevcut durumda Ergani inanç turistlerini, doğaseverleri ve tarih tutkunlarını ağırlayabilecek potansiyelde yerlere sahiptir. Ancak turizm bölgede günümüze kadar hiç planlanmamış, yerel halka düzenli ekonomik fayda sağlayacak bir duruma gelememiştir.

Literatür taraması, akademisyen, kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından yazılmış makaleler ve gerçekleştirilmiş projeler incelenmiştir. Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın bölge ile ilgili değerlendirmeleri ve sunumları izlenmiştir. Diyarbakır dış ilçeleri arasında en büyük turist potansiyelinin Eğil'de olmasının sebeplerini ve diğer ilçelerde tercih edilen turizm türü hakkında bilgi edinmek için Diyarbakır Merkez'de Ergani turizmi ile ilgili algı anketi düzenlenmiştir. Anket çalışması sonuçları tur düzenleyen seyahat acenteleri, yerel yöneticiler, akademisyenler ve turizm uzmanları ile yapılan odak grup toplantısında tartışılmıştır.

Ergani'deki yerel halkın turizmin gelişmesine ve Ergani'nin sorun ve çözümlerine yönelik isteklerini anlamak için Ergani'nin farklı yerlerinde algı anketi düzenlenmiştir. Bu doğrultuda bundan sonra Ergani turizmini ön plana çıkarmak için yapılacak proje ve çalışmalarda öne çıkan turistik alanlara saha ziyaretleri düzenlenmesi, turizm çekim noktalarının incelenmesi önerilmiş; odak grup toplantıları vasıtasıyla bu önerileri yerel yönetimler ve turizm işletmecileriyle tartışmak için ikinci odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Temel yaklaşım, Ergani'de gerekli projeler ve çalışmalar yapıldığı takdirde turizm potansiyelinin olduğunu göstermektir. Proje çevreyi ve yerel halkın sosyal yapısını gözetenek ekonomik fayda sağlamasını gerektirecek turizm altyapı çalışmalarının yapılmasından önce Ergani'de bulunan tarihi yerlerin bilinirliğini ölçmektedir. Bu anlayışla, turizm türleri, yörenin kültürel ve tarihi mirası, doğal güzellikleri, sosyo-ekonomik yapısı göz önünde bulundurularak öneriler getirilmiştir. Yapılan anketlerde yerel halkın fikirleri alınmış ve bunlar önerilerin içine katılmıştır. Rapor içeriğinde, Ergani için turizm potansiyeli olan yerler ortaya çıkarılmıştır ve geniş bilgi verilmiştir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Gerçekleştirilen literatür tarama, anketler, odak grup toplantısı ve çalıştay sonuçları bir araya getirilerek turizm çekim noktaları belirlenmiştir. Belirlenen turizm çekim noktalarına ait çekim kaynakları, doğal kaynaklar, kültürel kaynaklar, etkinlikler, hizmetler ve altyapı gibi konularda nasıl çalışmalar yapılabileceği tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin ışığında her çekim merkezi için temel çalışma amaçları ve stratejiler oluşturulması planlanmıştır. Plan bölgede turizmin gelişmesi için yapılması gereken aktiviteleri, içeriğini, uygulama süresini ve önceliğini, hangi kuruluşların işbirliği yapması gerektiğini belirlemektedir. Yapılan incelemeler sonucunda Ergani'nin çekim unsurları ve turizm türleri kültür turizmi, inanç turizmi, eko-turizm, olarak ortaya çıkmıştır.

2. PROJE HAKKINDA

2.1 Projenin Amaçları

1. "Ergani Kültürel Mirasını Arıyor" Projesi Ergani turizmine önemli katkılar yapabilecek olan kültür, inanç ve doğa turizminin kıymet ve değerini belirlemek,
2. Turizm konusunda önemli bir potansiyele sahip olan Ergani'nin gün yüzüne çıkarılmış ama kültür turizmine yeteri oranda kazandırılmamış; Zülküf Peygamber Makam Dağı, Enuş Peygamber Türbesi, İlk yerleşim Yeri Çayönü ve Hilar Mağaraları gibi kültürel varlıklarının, kültür turizmine kazandırılması ve tanıtılmalarına yönelik fizibilite çalışmaları yapmak

Bu amaçlarla beraber;

- Ergani'nin kalkınması, gelişmesi ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına,
- Ergani'de turizmin gelişmesine yönelik, Ergani turizmi için önemli olabilecek stratejik eylemlerin gerçekleştirilmesine, büyük hacimli yatırım kararlarına kısa vadede etki edilmesine katkı sağlayacak yenilikçi, acil, stratejik nitelikli planlama ve fizibilite çalışmalarına destek sağlamaktır.

Bu amaçlar paralelinde; Kültür ve turizm yerel kimliğin öne çıkarılmasını mümkün kılar. Kültürel ve tarihi yerler bir şehrin kimliğine en önemli vurguyu yapan noktalardır. Yerelliğin kültürel çeşitliliğin ve özgünlüğün korunması için şehirlerde ki tarihi ve kültürel yapılar şehre bir ruh katar, şehir insanlarının bu ruhun farkında olması önemlidir. Projenin amaçlarından biri de Ergani'ye ruh olabilecek dışarıdan gelecek turistlerden önce şehir sakinlerinin hangi yapıyı böyle gördüğünü tespit etmektir. Çünkü kültür turizmi, büyük oranda yerel kimliğe ve özgünlüğe dayalıdır.

Turizm, yerel kalkınmanın sağlanması ve yerel halkın yaşam kalitesini arttırarak pozitif etkilerde bulunmaktadır. Bu durum yerel halk için gelir artışı, yatırımcı için kar ve kamu için vergi artışı yolu ile gelir elde etmek demektir. Ayrıca; yerel halkın kendi kültürel kaynaklarıyla dolayı gurur duyması, bu kaynakların geliştirilmesi ve korunması için katılımda bulunmasını sağlar.

Ergani'de bulunan tarihi ve kültürel varlıklarının yeterince tanıtılması yoluyla, ilçede kültür ve tarih turizminin yapılması sağlanarak, turizm cazibe merkezi haline gelmesi hedeflenmiştir. Zülküf Peygamber Makam Dağı, Enuş Peygamber Türbesi, İlk yerleşim Yeri Çayönü ve Hilar Mağaralarının vb. ören yerlerinin tanıtılmasına yönelik fizibilite, araştırma ve planlama çalışmaları yapılması hedeflenmiştir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

2.2 Özel Amaçlar

- Sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde turizmde Ergani kimliğinin oluşturulması için ön çalışma yapılması ;
- Ergani'nin yerel ve ulusal turizm pazarından aldığı payın artırılması için yapılacak fizibilite çalışmaları için dayanaklar oluşturulması.
- Ergani'de öne çıkan turizm türünün ne olduğunun tespit edilmesi
- Ziyaretçiler için Ergani'de bulunan turizm bölgelerinin cazibesinin artırılması için neler yapılabileceğine yönelik öneriler alınması.

çalışmanın özel amaçlarını teşkil etmiştir.

Yine bu temel amaçlar doğrultusunda; Ergani halkının tarihi ve kültürel varlıklarına sahip çıkmaları, kültürel değerlerinin bilinmesi için bilinçlendirme toplantılarının yapılarak ekonominin kültür ve tarih turizmi ile canlandırılması planlanmıştır. Ayrıca 2015 tarihinde Diyarbakır surlarının ve Hevsel bahçelerinin UNESCO Dünya Miras listesine alınması ile birlikte Diyarbakır'ın Kültürel Turizm potansiyeli artacağından Ergani ilçesinin de artacak olan turizm potansiyelinden hak ettiği payı alabilmesi için, Ergani'deki turizm merkezlerinin tanıtılması yönünde fizibilite çalışmalarının yapılması için ön çalışmadır.

2.3 Faaliyetler

2.3.1 Hedef kitlenin Ergani algısı anketi:

Çalışmada Ergani için turizm alanında hedef kitle olabileceği düşünülen Diyarbakır ve Ergani'de 300 kişiye anket uygulanmıştır. Bu anketlerin amacı Diyarbakır'da yaşayanların Ergani'de bulunan turizm potansiyeli olan ilgili yerlerle alakalı bilgilerin olup olmadığının sorgulanması, Diyarbakır'da yaşayanların Diyarbakır'ın diğer ilçeleriyle karşılaştırdığında Ergani'de bulunan tarihi ve kültürel yerleri bilip bilmediğini ölçmektir.

2.3.2 Yerel halkın turizm algısı anketi:

Ergani'de yaşayan halkın turizm ile ilgili tutumlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada yerel halkın turizme ne kadar açık olduğu, ne şekilde katılmak istediği ve uygun gördüğü turizm türleri incelenmiştir.

Yine buna benzer amaçla Ergani'de anketler yapıp Erganililerin sıklıkla gittiği yerleri ve hangi amaçla gittikleri, turizm potansiyeli olup olmadığı konusunda neler düşündüğünü öğrenmek için anketler yapıldı. Anketlerin üzerinde yapılan analizler, katılımcıların Ergani ile ilgili algılarını, ziyaret niyetlerini, katılmak istedikleri turizm tiplerini ve seyahat alışkanlıklarını ortaya koymaktadır.

2.3.3 Seyahat acenteleri odak grup çalışması:

Mevcut durumda Ergani'ye tur düzenleyen veya düzenleme potansiyeli olan seyahat acenteleri ile Diyarbakır'da odak grup çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada seyahat acentelerinin Ergani turizminin gelişmesi önünde anketlerde de belirtilen engel olarak gördükleri faktörlerin düzeltilmesi için ne gibi çalışmalar yapılması gerektiği tartışılmıştır. Benzer durumda olan ve turizmin geliştiği yerlerle ilgili çalışmaların neler olduğu analiz edilmiştir. Bu yerlerde yapılan çalışmaların Ergani'ye uygulanabilirliği çalışılmıştır. Yine anketler de ortaya çıkan Ergani'ye yapılan ziyaretlerin hangi tür turizmle ilgili olduğu ve hangi turizm çeşitlerinin gelişimine açık olduğu tartışılmıştır.

2.3.4 Yerel yönetimle yapılan çalıştaylar:

Yerel yönetim temsilcileriyle yapılan odak grup toplantılarında Ergani ve Diyarbakır'da Ergani turizminin geliştirilmesi yönünden yapılan önerilerin ve tespit edilen eksikliklerin yerel yönetimler nezdinde yapılabilecekler tartışılmıştır.

2.3.5 Saha çalışmaları:

14-30.12.2015 tarihleri arasında proje ekibi tarafından Ergani'deki öncelikli turizm noktalarına inceleme gezileri düzenlenmiştir. Bu geziler yerel rehberler eşliğinde yapılmıştır ve ilgili yerel paydaşlar (belediye başkanları, kaymakam, muhtarlar, il ve ilçe kültür ve turizm müdürleri, demek üyeleri, işletme sahipleri, vb.) ile görüşülmüştür.

Anket çalışması sonrası Diyarbakır'da tur düzenleyen seyahat acenteleri ile odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Ergani'deki halkın turizmin gelişmesine yönelik isteklerini anlamak için Ergani'de tutum anketi düzenlenmiştir. Diyarbakır ve Ergani merkezlerinde geniş katılımlı, katılımcıların anket sonuçları doğrultusunda proje ürettikleri bir çalıştay gerçekleştirilmiştir.

2.3.6 Değerlendirme

Gerçekleştirilen literatür tarama, anket yoluyla bilgi toplama, saha gezisi, odak grup toplantısı yöntemleri bir araya getirilerek Ergani'de bazı turizm çekim noktaları belirlenmiştir. Belirlenen turizm cazibe noktalarına ait çekim kaynakları, doğal kaynaklar, kültürel kaynaklar, etkinlikler, hizmetler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin ışığında çekim merkezleri için öneriler ve stratejiler oluşturulmuştur. Belirlenen amaç ve stratejiler doğrultusunda yapılan önerilerin gerçekleştirilmesi için planlamalar tartışılmıştır. Tartışılan konular arasında Ergani'de turizmin gelişmesi için yapılması gereken aktiviteleri, içeriklerini, uygulama süresini ve önceliğini, hangi kurum ve kuruluşların işbirliği ile yapılması gerektiği belirlenmiştir.

3. ERGANİ İLÇESİ

3.1 Genel Bilgi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Diyarbakır İli'ne bağlı ilçe olan Ergani'nin, kuzeyinde Elazığ, kuzeydoğusunda

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

Dicle, doğusunda Merkez ilçe, güneyinde Şanlıurfa, batısında Çermik, kuzeybatısında da Çüngüş ilçeleri bulunmaktadır. İlçe Dicle havzasında olup, kuzeyi dağlık, güneyi de düzlüklerden oluşmaktadır. Kuzeydeki engebeli yapı, Güneydoğu Torosların uzantısıdır. Dicle Irmağı ve kollarının suladığı ilçe topraklarının en önemli düzlüğü Ergani (Gevran) Ovasıdır. Deve geçidi baraj Gölünün bir bölümü de ilçenin sınırları içerisinde yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) Kralkızı Barajının göl alanı da ilçenin kuzey kesimindedir.

Dişarbakır'a 57 km. uzaklıktaki ilçenin yüzölçümü 1.489 km2 olup, şehir nüfusu: 61.973 (2007 Adrese Dayalı Nüfus kayıt Sistemine göre) İlçe toplam nüfusu 109.678'dir. 39 -50 Doğu Boylamı 37-32 Kuzey Enleminde yer alır.

Ergani Dişarbakır ilinin en büyük ilçesidir. İlçe merkezine bağlı 83 köy bulunmaktadır. İlçenin ekonomisi tarım, hayvancılık, madencilik, ticaret ve taşımacılığa dayalıdır.

3.2 Ergani Tarihi

Ergani'nin Yunus peygamber tarafından kurulduğu rivayet edilir. Dişarbakır'ın büyük bir ilçesi olan Ergani'nin eski bir adı da Zülkameyindir. Yukarı Mezopotamya'nın sayılı yerleşim birimlerinden biri olan Ergani, Akanya, Erkenin, Erkanikana, Yanari, Zülkameyn, Arsanıa, Urhana, Aşat isimleri ile anılmıştır. Hz. İdris'in Dişarbakır yakınlarında kurduğu söylenen Reha şehrinin yukarıda belirtilen Urhana şehri ile ilişkisi olup olmadığını da bilinmemektedir. Arada harf benzerlikleri olmasına karşın kelimelerin orijinaliği bilinmemektedir. Hz. İdris Yüz şehir kurdu. Bunların en küçüğü Dişarbakır yakınında bulunan Rehâ şehridir.¹ Kamus-u A'lâm Osmanlı'dan günümüze kalan önemli belgelerden biridir. 1850-1904 yılları arasında yaşayan tarihçi ve dil bilimci Şemsettin Sami tarafından, 1889'da kaleme alınmıştır. Tarih, coğrafya ve özel adlardan oluşmaktadır. Ve Kamus-u A'lâm de, Ergani'de anlatılmaktadır.

Ergani, Yukarı Mezopotamya'nın sayılı yerleşim birimlerinden biri olup, Akanya, Erkenin, Erkanikana, Yanari, Zülkameyn , Arsanıa, Urhana, Aşat isimleri ile anılmıştır. Çayönü Örenyeri Ergani yöresinde arkeolojik kazılar XIX. yüzyılda başlamış ve günümüze kadar da devam etmiştir.

İlçenin 7 km. güneybatısındaki Sesverenpınar (Hılar) Köyü'ndeki Çayönü'nde yapılan araştırmalar yöredeki yerleşimin MÖ.7250-6750 yılları arasında başladığını göstermiştir. Burası insanın yerleşik düzene geçiş sürecini en iyi yansıtan bir arkeoloji merkezidir. Bu bölgede, günümüzden 10.000 ile 5.000 yıl öncesi arasında kalan 5.000 yıllık dönem ortaya koymuştur. Burada Neolitik Çağa ait örne yuvarlak evler, basit kulübeler ortaya çıkarılmıştır.

Çayönü kazılarında bulunan en görkemli yapı "Saltaşlı Yapı" olarak bilinen yaklaşık 10 metre genişliğinde, yüzeyleri düzletilerek parlatılmış, iri kalker bloklarından olan anıtsal yapıdır. MÖ.1220 tarihinde Büyük Hitit İmparatorluğu dağılınca, bir takım beyliklere ayrılmıştır. Asur Krallığı devrinde Ergani Asur devletine bağlı kendi başına egemen bir şehir olarak kalmıştır. Ergani MÖ.XI.yüzyılda Asurluların egemenliğinden sonra, Makedonyalılar buraya hakim olmuş, İskender'in ölümünden sonra da yöre, Seleukosların, Partların ve Romalıların arasında el değiştirmiştir. Bizanslılar ve Araplar çoğu kez burasını ele geçirmek için karşı karşıya gelmişlerdir.

ERGANI: Dişarbakır vilayetinde ve Dişarbakır şehrinin takriben 50 kilometre şimal-i garbisinde sancak merkezi bir şehir olup, Dicle'nin karibinde gayet güzel ve dîlnişin[hoş] bir mevkide vaki'dir. Takriben 7 000 ahalisi, bir rüşdiye ve iki ibtidaiye mektepleri, bazı eski istihkamât harabeleri üç cesim 'atik sahrıncı[samıcı], bir kârgir ve birkaç ahşap köprüsü ve birkaç bağ ve bağçeleri ve teferrüçgahları[mesireleri] vardır. Meyveleri ve

1 (Peygamberler Tarihi, İhlas Yayınları).2004.1/65

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

şarabı meşhurdur. Havası gayet güzel olup, yazın tebdil-i hava için taa Diyarbekir'den gidenler olur. Kal'a'nın üzerinde Zülküfîl nebi(as)'n makamı bulunup, ziyaretgâhtır. Kasabanın iki saat cenub-i garbisinde kayanın içine oyulmuş cesim bir mağara bulunup, içinden leziz bir su akar.

ERGANİ: (Yahud Ergani Madeni) Sancağı üç sancağın biri olup, vilayetin cihet-i garbiyesinde vaki' ve şimalen Bitlis ve Erzurum, garben Harput, cenuben Halep vilayetleriyle, şarken dahi nefis-i Diyarbekir sancağıyla mahdud ve muhattır. Kısım-ı şimalisi dağlık ve kısım-ı cenubisi dahi düz olup, cenubda yalnız bu sancağı Diyarbekir sancağından ayıran (Karacadağ) zikre şayandır. Şimal cihetinde ise Akdağ silsilesine merbut birçok dağlar bulunur. Murad çayı livanın şimal kısmı yani Palu kazası içinden geçtiği gibi Harput vilayeti dâhilinde Fırat'la birleştikten sonra dahi sancağın garbî kenarından geçerek, Harput vilayetinden tefrik ediyor. Dicle ırmağını teşkil eden nehirlerin biri ve asıl Dicle ismiyle yad olunan yaşlıca kolu dahi bu sancakda neb'an eder. Fırat'a mensup olmak üzere birkaç küçük nehir dahi sancağın kısım-ı cenubisini irva ederler. Arazisi oldukça münbit ve mahsuldar olup başlıca mahsulâtı buğday, arpa, susam, pirinç vesair hububatla pamuk ipek kozası, üzüm vesair meyvelerden ibarettir. Ziraatça Diyarbekir vilayetinin birinci sancağı olup, senevî bedel-i a'şarı iki buçuk milyon guruşa karibdir. Ağnam vesair hayvanatı dahi külliyyetli ise de, bu cihette Mardin sancağından geridir. Ormanları pek az olup, Eğil nahiyesinde ve Palu kazasında yalnız mahrukata elverişli bazı ormanlar bulunur. Madence bu sancak pek zengin olup, merkez livanın civarında vaki²

4. ERGANİ İLÇESİNİN TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILARI

4.1 Hilar Mağaraları

Yeri: Diyarbakır il merkezinin kuzeybatısında, Ergani'nin 7 km güneybatısında, Sesverenpınar (Hilar) Köyü'nün kuzey kesimindedir.

Konumu ve Çevresel Özellikleri: Neolitik Çağ yerleşmesi ile ünlenen bu buluntu yeri, 4,5 m yüksekliğinde 160 x 350 m boyutlarında yayvan bir höyüktür. Tepenin güneyinden Boğaz çay geçmektedir. Hem bu kaynak hem de yakın çevresindeki pınarlar burayı yurt yeri olarak seçenlerin su ihtiyacını karşılamıştır.

Araştırma ve Kazı:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde İlk Üretimciğe Geçiş Evresi'ni ve besi üretimi, tarımcı köy topluluklarının ilk yaşam şartlarını ortaya çıkarmak amacıyla İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmaları Karma Projesi çerçevesi içinde, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Siirt il sınırları dahilinde 1963 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında R 55 - 1 kod numarası ile dünyaya tanıtılan Çayönü'ndeki kazı çalışmaları 1964 yılında başlamıştır (Çambel-Braidwood 1980:5-6). Höyükte, Türkiye'deki diğer tarihöncesi yerleşme yerlerindeki kazı sürelerine göre oldukça uzun bir süre, 16 kazı mevsimi çalışılmıştır. Güneydoğu'daki siyasi olaylar yüzünden, Türkiye prehistoryası için çok önemli olan bu yerdeki kazıya 1992 yılında ara verilmek zorunda kalınmıştır. Höyüğün 4.654 metrekaresi kazılmıştır. Kazı başkanlığı uzun yıllar R.J. Braidwood ve H. Çambel tarafından yürütülmüş, 1986'dan

2 Müslüm Üzülmaz: "Çayönü'nden Ergani'ye: Uzun Bir Yürüyüş" Ankara, 2005, s.260-261

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

İtibaren bu görevi M. Özdoğan üstlenmiştir. Gene son yıllarda birçok bilim dallarından yerli ve yabancı uzmanların projeye katılmaları sağlanmıştır. Proje, 1978-88 yılları arasında Almanya-Karlsruhe Mimarlık Enstitüsü ve 1989-91 senelerinde İtalya-Roma Üniversitesi'nin katkılarıyla ortaklaşa sürdürülmüştür. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış tescilli arkeolojik SİT alanları listesinde yer almaktadır.

Tabakalanma:

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'dan Ortaçağ'a kadar hemen hemen sürekli yerleşim gören ve olasılıkla orijinal konisinin günümüzden daha yüksek olduğu tahmin edilen höyükte, Çanak Çömleksiz ve Çanak Çömlekli Neolitik Çağ, Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, MÖ 2. bin yıl ve Demir Çağı, Ortaçağ kültürlerinin var olduğu, yüzeyde ele geçen çanak çömlek parçaları, maden, cüruf, yontma taş endüstrisi ve 14C örneklerine dayanılarak ileri sürülmektedir [Özdoğan et al. 1991:78]. Günümüzde özellikle höyüğün üstünde ilk kazmayla birlikte Neolitik Çağ tabakalarına girilmekte ve daha yeni çağlara ait var olan tabakaların ise sel, erozyon ve diğer nedenlerle yok olduğu kabul edilmektedir. Olasılıkla Çanak Çömlekli Neolitik Çağ'dan sonra yukarıda sayılan çağlara ait yerleşimler ancak mevsimlik, geçici konaklama yerleşmeleridir. İlk Tunç Çağı II ve III'te mezarlık alanı olarak kullanılmıştır. Höyüğün Çanak Çömlekli Neolitik Çağ tabakalarının son yıllarda kazılmasına dek bütün ağırlık Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ tabakalarına verilmiştir. Buradaki yapı evreleri yapı özelliklerine göre isimlendirilmiştir. Uzun süren kazı çalışmaları sonucunda mimari ağırlıklı bulgulara göre, yerleşme yerinin ilk iskan edilişinden başlayarak şu şekilde bir tabakalanma tablosu ortaya çıkmıştır [Özdoğan et al. 1994:106-107]: Ana toprak Evre I: Çayönü Esas evresi/Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ Yuvarlak planlı çukur yapılar evresi (PPNA) Izgara planlı yapılar evresi (PPNA/B) Kanallı yapılar evresi (PPNB) Taş döşemeli yapılar evresi (PPNB) Hücre planlı yapılar evresi (PPNB) Geçiş evresi (PPNC) Geniş odalı yapılar evresi (PPNC) Evre II: Çanak Çömlekli Neolitik Kalkolitik Çağ İlk Tunç Çağı I Evre III: İlk Tunç Çağı II-III MÖ 2. bin Demir Çağı Ortaçağ

Buluntular:

Mimari : Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ Mimarisi: Yuvarlak Planlı Çukur Yapılar Evresi : Höyüğün doğu kesiminde ana toprak üzerinde, kendi içinde mimari bir gelişim gösteren 4 alt yapı evreli, ilk evrede yuvarlak veya oval planlı, sıvalı çukur tabanlı, 10-12 cm kalınlığında ağaç kafesli ve bu kafesin üzeri kalın çamur tabakası ile kaplı, dal-örgü kulübelerin birbirine yakın konumda inşa edildikleri ortaya çıkmıştır. Bu yapıların önce yaşam düzleminden 30-35 cm derine inen çukurları açıldığı, daha sonra ağaçlardan ortalama 10-12 cm kalınlığında kalın dalların belirli aralıklarla bu çukurun çevresine, zemine gömülerek ağaçdan bir iskelet oluşturulduğu, kalın ağaç dallarının araları daha ince dallarla sepet gibi sıkıca örüldükten sonra soğuşun, kanı, yağmurun içeri işlememesi için üzerlerinin kalın çamur sıva ile iyice sıvandığı, üst kısma da olasılıkla saz gibi bitkiler atılarak kulübenin yağmur geçirimsiz hale getirildiği anlaşılmıştır. Gene bu yapıların zaman dilimi içinde mimari bir gelişim gösterdiği, alt kısımlarının taş ile örülerek daha sağlam ve daha dayanıklı kulübe haline getirildiği, kalıntılarının varlığıyla saptanmıştır. Bu ilk evrede halk yapıları dışında tapınak gibi özel yapılar, kazılan alanda bulunmamıştır. Kulübeler arasındaki taş döşeli alanların ışık yerleri olarak kullanıldıkları ileri sürülebilir. Izgara Planlı Yapılar Evresi : Bu yapılar, üçü hariç, yaklaşık olarak kuzey-güney istikametinde yerleştirilmiş dikdörtgen planlı, 10-11 m uzunluğunda ortalama 3.5 m genişliğinde olan yapılardır. Üç bölümlüdürler. Kuzeyde yer alan ve en büyük olan bölüm, aralarında geniş kanallarla birbirine paralel bir şekilde düzenli yerleştirilmiş taş dizileri ile yerleşme zemininden yükseltilmiş bir platform üzerindedir. Diziler

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

yukarıdan bakıldığında yapı planına ızgara görünümü verdiği için bu yapıların olduğu evreye "Izgara Planlı Yapılar Evresi" adı verilmiştir. Taş dizilerin tümünün üstü, kanalların da üstünü kapatacak şekilde ağaç dalları, karniş ve sazlarla kaplandıktan sonra muntazam kil tabanla örtülmüştür. Kil taban tüm yapılarda yoktur. Bu tabanın yalnız daha özel yapılarda kullanıldığı, diğer yapılarda ise dal saz örtünün üzerine hasır atılarak daha kaba bir zemin elde edildiği ileri sürülmektedir. [Özdoğan (A) 1994:32]. Bu platformun kenarlarına taşıyıcı görevi olmayan, yalnız tabanın dışarı taşmasını önleyen ince ve alçak bir taş sırasının yapıldığı gözlenmektedir. Bu kısmın üstünün ilk yapı evresinde olduğu gibi ağaç bir kafes ile tamamlandığı anlaşılmaktadır. Platformun 80 cm dışına kadar taşan ağaç kafes, ince dallarla sepet gibi örüldükten sonra üstü saz ve deri gibi hafif bir malzeme ile su geçirmeyecek duruma getirilmiştir. Bu kısmın güneyinde yapının ortasında yer alan mekan ise avludur. Avluda ocağın yer alması, yemek hazırlama işlemlerinin burada yapıldığı izlenimini uyandırmaktadır. En güneyde yer alan üçüncü bölümde farklı sayılarda, hücre şeklindeki mekanların ne işe yaradığı anlaşılamamaktadır, olasılıkla ışık vazifesi görmüşlerdir. Izgara planlı yapıların da kendi içinde bir gelişim gösterdiği, ızgaraların zamanla menderes şeklinde yapıldığı, aralardaki kanalların darlaştığı ve kenar çıkışlarının tamamen kapatıldığı gözlenmektedir. Avlularda da aynı şekilde zaman içinde bir değişikliğin olduğu, üst ara evrede sayılarının bazı yapılarda ikiye çıkarıldığı tespit edilmiştir. Yapılara girişin güneyden olduğu tahmin edilmektedir. Izgara planlı yapıların arasında avlular ve ışık yerlerinin olmayışı, burada oturanların tüm yaşam faaliyetlerini yapıların içinde gerçekleştirdikleri şeklinde yorumlanmaktadır [Özdoğan (A) 1994:40]. Bu evrenin son ara evresine kadar, özel bir yapının varlığı kazılan alan içinde bulunmamıştır. Son ara evrede ise "Saltaşı Döşemeli Yapı"nın ana toprağın içine açılarak güney yamaca oturtulduğu ileri sürülmektedir. Kanallı Yapılar Evresi : Altındaki evrede görülen dikdörtgen planlı yapılara dış görünüşü ile çok benzeyen, taşıyıcı duvarları, kerpiç kullanımı, özel yapısı ve ölü gömme geleneğindeki değişimler gibi önemli farklılaşmalardan dolayı ayrı bir kültür gibi algılanan bu yapı evresinde, köyün yaşam seviyesinden kanallı taş düzlemlerle yükseltmiş yapılarla karşılaşmıştır. Bu platformlar 20 cm genişliğinde çok dar kanallarla ayrılmış, küçük ocak taşlarının muntazam bir şekilde üst üste dizilmesi ile yapılmış duvarlardan oluşur. Platform yaklaşık olarak 3 x 5.5 m boyutlarındadır. Aralardaki kanalların üstleri yassı taş levhalarla kapatıldıktan sonra tüm platformun üstü, küçük moloz taşlarla düzgün bir yüzey haline getirilmiştir. Platformun en üstüne, küçük ocak taşlarının çamur harç ile birbirine tutturulması ile oluşturulmuş 50 cm kalınlığında gerçek taşıyıcı duvarlar yapılmıştır. Üstü, kerpiç topaklardan oluşan duvar ile yükseltilmiştir. Dam yapısının nasıl olduğu bilinmemekle beraber, düz dam tipinde olduğu bazı bulgulara dayanılarak ileri sürülmektedir. "Saltaşı Döşemeli Yapı"nın, bu evrenin başında kült binası vazifesi gördüğü sanılır.

11 x 7.5 m boyutlarında olan bu yapı, dikdörtgen planlıdır. Oldukça kalın olan kuzey duvarı aynı zamanda set duvarı vazifesi görmesi için, iç taraftan iki payanda ile desteklenmiştir. Yapının tabanı, üstü düzeltilmiş levha taşlarla kaplanmıştır. Yapının Boğaz çay'a bakan taş duvarı ise yamaç erozyonundan dolayı tamamen tahrip olmuştur. Bu mekanın ortasında, karşılıklı konmuş iki adet dikili taş bulunmaktadır. Olasılıkla tanrı heykeli görevini gören bu kalker taşlar, payandaların tam karşısında yer alır. Üçüncü bir dikili taş ise yapının kuzeydoğu köşesine, doğu duvarına paralel olarak dikilmiştir. Kanallı yapılar evresinin olasılıkla bir başka özel yapısı, daha sonraki evrede görülen dörtgen planlı Kafataslı yapının olduğu yerde yer alan belki de ilk kafataslı yapı işlevini gören yapıdır. Bu yapının kalıntılarının söbe biçimli olduğu ve tepenin güneydoğu yamacını keserek oturtulduğu izlenmiştir. Tabanında insan kemikleri bulunan bu yapı büyük bir yangın geçirmiştir. Taş Döşemeli Yapılar Evresi: Söbe planlı kafataslı özel yapı, bu tabakada plan değiştirilerek dörtgen biçime dönüştürülmüştür. Ev olarak işlev gören yapıların ise gene dörtgen biçimli ve birbirlerine geçişli bir kaç odadan ibaret, tabanları taş döşemeli, içten küçük payandalı, tek katlı düz damlı oldukları anlaşılmıştır. Kanallı yapılar evresinden en önemli farkı, döşemenin duvar yapımından sonra döşenmiş olmasıdır. Evre'nin özel yapısı küçük sekili BK yapısıdır. İçinde işlevini açıklayabilecek küçük buluntu elde edilememiştir. Hücre

Turizm Potansiyeli Alçı Araştırması Analiz Sonuçları

Planlı Yapılar Evresi : Bu evrede yapı teknolojisinde önemli bir adım atıldığı, iki katlı yapıların varlığından anlaşılmaktadır. Alttaki bodrum yapısı sekizli küçük hücrelerden oluşmaktadır. Taş su basmanlı yapılan ve çok kez toprak tabanlı kaplı olan bu bodrum, depo görevi dışında aile fertlerinin gömülme yeri olarak da vazife görmüştür. Hücrelere girişin üstten, ikinci katın tabanından, tahta merdivenlerle olduğu sanılır. İlk defa gerçek kerpiç tuğlalar bu yapılarda kullanılmıştır. Esas yaşamın alttaki hücrelere nazaran daha büyük mekanları olan üst katta olduğu, bu kata evin doğu dış duvarı yanındaki taş merdivenlerle çıktığı saptanmıştır. Ev aralarında zaman zaman kaldırımlar yapılmıştır. Evrenin özel yapısı Terrazzo yapısıdır. Dörtgen planlı, içinde payeleri olan yapı, özellikleri ile yalnızca kendi çağı için değil, günümüz için bile şaşırtıcıdır. Çok büyük emek verilerek yapılan yapının söndürülmüş kireç ile birleştirilmiş kırmızı renkli kırık taş ve kumdan oluşmuş tabanı özenle düzeltilmiş ve parlatılmıştır. Bu tabanda bir başka ilginç olay, beyaz renkli taştan, aynı teknikle yapılan, kuzey güney doğrultusunda payelerin hizasındaki çizgilerdir. Kuzeydoğu köşesindeki yarımay biçimli kutsal ocak, biraz ilerisinde üzerinde insan yüzü kabartması olan sık bir tekne, bu yapının kesinlikle tapınak olarak kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca tanrı heykeli olduğu sanılan dikili taşları ile özenle hazırlanmış köy meydanı, toplumda dinsel öğelerin ağır bastığı bir zaman dilimini belirlemektedir. Meydan, çok temiz taban toprağı, muntazam ve ölçekli, terrazzo tabanlı yapının aksında yerleştirilmiş dikili taşları, tabandaki büyük oluklu bilek taşı ile tam bir tören meydanıdır. Meydanın birinci kullanım evresinin sonunda, dikili taşlar devrilerle üstleri örtülmüş ve meydan kutsal işlevini yitirmiştir. Hücre Planlı Yapılardan Geniş Odalı Yapılara Geçiş Evresi: Bu evreye ait çok az yapı kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Hücre planlı yapıların yozlaştığı gözlemlenmiştir, geniş planlı yapılara doğru bir eğilim izlenmektedir. Geniş Odalı Yapılar Evresi: Bu evre, tek ve büyük odalı yapılarla simgeleşmektedir. Yapı tekniğinde bir farklılaşmanın olmadığı, ancak daha özensiz bir yapı tekniği ile karşılaşıldığı bildirilmektedir. Çayönü'nün bu evresinde ilk defa temel çukuru açıldığı izlenmektedir. Yerleşmenin bu evrede daha çok meydanın kuzeyine kaydığı yorumlanmaktadır. Meydanın, törensel işlevinin kalmadığı, sadece bir açık alan olarak vazife gördüğünü söylemek olasıdır. Çanak Çömlekli Neolitik Çağ Mimarisi: 1989 yılından itibaren başlayan kazı, höyüğüün kuzey kesimindeki Çanak Çömlekli Neolitik Çağ yerleşmesine yöneltilmiştir. Geniş açılan ikinci tabakada, doğu ve batısı, altta taş, üstte kerpiçten yapılmış kalın duvarlarla çevrili, çok odalı, aralarda avluların olduğu bir kompleks bulunmuştur [Özdoğan et al. 1991:74-75]. Avlu tabanlı bazen taş ile döşelidir. Çanak Çömlek: Çayönü'nün bu geç tabakalarında Koyu Yüzlü Açıklı maldan parçalar bulunmuştur. Üst tabakalarda ele geçenlerin bazılarında yumrucuk dizilerinden oluşan bezeme vardır. Alt tabaka olan 3. tabakada ise, Hassuna çizi bezemeli malları ile benzerlikler gösteren parçalar bulunmaktadır [Özdoğan-Özdoğan 1993:96-97,şek.6]. Burada Koyu Yüzlü mal sayısında azalma tespit edilmekte, daha açık renkli, açıklı, kırmızı astarlı ve çok az açık renk astar üzerine kırmızı geometrik boya bezemeli parçalar ortaya çıkmaktadır. En alttaki 5. tabakada ise üsttekilere oranla daha kaba, kalın cidarlı çanak çömlekler görülmeye başlamaktadır [Özdoğan et al. 1992:101]. Tüm bu buluntu düzeni Güneydoğu Anadolu arkeolojisi için yeni bir olaydır. Boya bezemeli parçalar Mersin Yumuktepe'nin XXII-XIV. tabakalarındaki boya bezemeli parçalarla benzerlik gösterir [Özdoğan et al. 1991:77]. Çanak çömlekli tabakalar şimdilik Halaf Öncesine tarihlenmektedir [Özdoğan et al. 1993:91]. Kil: Çayönü Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ insanların pişirmeden kap yapmayı denediklerine ait örnek olan kil kaplar, bilhassa Hücre Planlı Yapılar Evresinin üst evresinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar bazen çok az pişirilmiş ya da yanan mekanın içinde bu yangından etkilenerek pişmiş olan, kaba bitkisel katkı, kerpiç çamurundan, düz dipli, sık kenarlı, yuvarlak veya köşeleri yuvarlatılmış dörtgen biçimli kaplardır [Özdoğan-Özdoğan 1993:şek.2]. Bunların alçı kaplar gibi aynı amaçla yapıldıkları ve şekillendirilenlerin çanak çömlekçilerin ataları oldukları iddia edilemez. Malzeme cinsine göre bir ayrıma gidildiğinde bazı nesnelerin hem kilden hem taştan örnekleri olduğu görülmüştür. Silindirik biçimli ortadan delikli boncuklar, Çayönü insanların taş, maden dışında en kolay bulunabilen, şekillendirilebilen malzeme olan kili, süs gereçlerinde de kullandıklarını

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

göstermektedir. Kilden pullar, bir yere yapıştırılmak için şekillendirilmiş nesneler, misket vazifesi gören kil toprak, oyun taşları ele geçmiştir. Kil nesneler içinde 49 adet insan heykelciği içinde somut, soyut ve karmaşık biçimli heykelcikler bulunmaktadır [Morales 1990]. Dikkati çeken noktalardan biri, bunların çoğunluğunun yapıların dışında ele geçmesidir. İnsan heykelciklerine nazaran daha az sayıda olan hayvan heykelciklerinden ise 51 adet bulunmuştur. Evcil koyun ve keçi heykelciği olarak tanımlanabilenler, Hücre Planlı Yapılar Evresi'nin son alt evresinden, diğer yabani hayvan heykelcikleri ise Kanallı Yapılar Evresinden itibaren bulunmuştur. Yuvarlak Planlı Çukur Barınaklar ve Izgara Planlı Yapılar Evresi'nde figürin ele geçmeyişi de ilginçtir [Özdoğan (A) 1994:149]. Çayönü'nün en ilginç buluntularından bir başkası, kilden yapılmış ev modelleridir. Hücre Planlı Yapılar Evresi'nde beş adet bulunan bu modellerin ne işe yaradıkları konusunda görüşler çeşitlidir [Morales 1990:57-89, Bıçakçı 1995:101-125]. Hücre planlı evlerin ikinci katlarının ve dam örgüsünün nasıl olduğu konusunda bilgi vermesi açısından önemli olan bu kil kutularda, alçak korkuluklu düz dam, yağmur oluğu, alttaki hücrelerin havalandırma pencereleri betimlenmiştir. Çayönü'nün Çanak Çömlekli Neolitik Çağ tabakalarının küçük buluntuları henüz tam yayınlanmamışsa da, fotoğraflardan çanak çömleksiz tabakalarda bulunanlara benzeyen figürinlerin var olduğu gözlenmektedir [Özdoğan et al. 1992:res.14a-b,c,d]. Yontma Taş: Çayönü'nün Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'a tarihlenen tüm tabakalarında, hem çakmaktaşının hem de obsidienin ham madde olarak kullanıldığı belirlenmiş ve bu her iki hammadde kullanım oranlarının evreler içinde belirgin şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır. En alttaki Yuvarlak Planlı Çukur Barınaklar ve Izgara Planlı Yapılar Evresi'nde obsidien, çakmaktaşına göre dörtte bir oranında kullanılmış, Hücre Planlı Yapılar Evresi'nde ise bu oran yarı yarıya düşmüş, üstteki evrelerde ise obsidien oranı iki kat artmıştır. Obsidien daha çok dilgilerin, çakmaktaşı ise daha çok yongaların üretiminde kullanılmıştır. Hammadde kaynaklarından çakmaktaşı, yerleşme yerinin yakın çevresinde dağlık araziden dereler vasıtasıyla taşınan iyi kalitede çakmaktaşı topanlarından, obsidien ise Bingöl veya Van-Nemrud Dağı'ndan sağlanmıştır. A. Özdoğan, toplam taş sayısının içinde, % 8'inin çekirdek ve çekirdek parçası, % 45'inin dilgi ve dilgicik % 47'sinin ise yonga olduğunu bildirmektedir. Çayönü iskancılarının oluşturdukları aletler tipisel özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Çakmaktaşı aletler içinde minik deliciler, kazıyıcılar, orak-bıçaklar, çeşitli dilgiler, mızrak ve ok uçları, obsidienden ise daha çok "Çayönü aleti" olarak adlandırılan, sarp kenar düzeltili dilgiler yapılmıştır. Bu tip aletlerin Çayönü'nün Kanallı Yapılar Evresinden itibaren üretildiği, hatta Çanak Çömlekli Neolitik Çağ'da da devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte, Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'da kesiti yamukken daha sonraki çağda dörtgen kesitli olmuştur [Özdoğan (A) 1994:135]. Olasılıkla kullanım işlevi değişmemiştir. Aletin kullanımı için çeşitli fikirler ortaya atılmış, bunların içinde taş halkaların yapımında kullanılmış olma ihtimali en çok kabul gören olmuştur. Ayrıca saplı ön kazıyıcılar, deliciler, kemirimli dilgiler de mevcuttur. İlginç olan bir başka özellik, silikalı parçaların en alt evreden itibaren yerleşme yerinde bulunmasıdır. Bu da Çayönü'nde oturanların en alt tabakadan itibaren otları, kamışları, yabani tahılları vd. biçtiklerini göstermektedir Sürtme Taş: Bu nesneler Çayönü küçük buluntuları içinde en iyi incelenen gruptur. İki ucu ile bir şeyi dövmek için şekillendirilen ve elde kullanılan havan ellerinin, dövdükleri nesneye göre boyut, biçim ve ağırlıkları değişmektedir. Boya ezmekten dövme kadar her işte kullanılmışlardır. İçlerinde, üzerinde kullanım izi olmayan, özellikle T kafalı veya kancalı tipin, günlük hayat dışında başka bir amaca yönelik yapıldıkları sanılmaktadır. Alt taşı olarak işlev gören havanların orta kısmı çukurdur. Taş havanların diğer alet tiplerine oranla az sayıda bulunmasından, toplulukların daha çok ahşap havan kullandıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğütme taşlarının da sadece tahıl öğütme için değil, et dövmek için de kullanılmış olduğu iddia edilmektedir. Yassı baltalar, vurgutaşları, bilek taşları, bız, spatulalar, ağırlık taşları, sap delikli çekiçler, topuz veya ağırşaklar, bilezik ve başka amaçla kullanılan taş halkalar sürtme taş endüstrisinin diğer örneklerini oluşturur. Çayönü'nün değişik bir başka buluntu topluluğu da bazıları bezemeli olan taş kaplardır [Özdoğan-Özdoğan 1993:91,şek.1]. Bu nesnelerin yapımında çeşitli malzemenin yanı sıra bakır filizi olan malakit de kullanılmıştır. Kemik/

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Boynuz: Çeşitli tipte bız ve iğnelerin yanısıra spatula, kemer tokaları, tarak, kaşık, fırça, topuzbaşı gibi nesnelerin yapımında hayvan kemiklerinin tercih edildiğini görülmektedir. Maden: Çayönü yerleşikleri, çevrelerindeki bakır yataklarındaki nabit bakır (doğal bakır) dövere şekillendirmişler, delici, boncuk, levha gibi nesneler üretmişlerdir. Bakır taş gibi kullanmanın ötesinde bir beceriye sahip oldukları, önce bakır ısıtıp daha sonra şekillendirmelerinden anlaşılmaktadır. Çayönü'nde yaşayanlar bakırın farklı özelliklere sahip olduğunu fark ederek maden üretiminde ilk basamağı aşabilmişlerdir. İnsan Kalıntıları: Çayönü, Neolitik Çağ yerleşmeleri arasında Yakındoğu'da en fazla sayıda insan iskeletinin bulunduğu yerdir. 605 adet iskeletin demografik açıdan araştırılması sonucunda üçte ikisinin erişkinlere ait olduğu saptanmıştır. Gene bu araştırmada yaşamın ortalama 29-30 yaşlarında sona erdiği [Özbek 1990:165] ama buna karşılık beş insanın 50 yaşın, birkaç kişinin ise 60 yaşın üzerinde [Özbek 1990:162] öldüğü belirlenmiştir. Çayönü insanları Neolitik Çağ yaşamının zorluğu, beslenme yetersizliği gibi nedenlerle pek çok hastalıkla boğuşmak zorunda kalmışlardır. Kulak ve kemik iltihapları, eklem bozuklukları, diş çürükleri en çok görülen rahatsızlıklardır [Özbek 1989:129]. Ayrıca olasılıkla avlanma sırasında veya kaza ile olduğu tahmin edilen baş, kol ve bacaklarda kırık ve yaralanma izleri avlanmanın hiç de kolay olmadığını göstermektedir. İlginç olaylardan biri bazı kırıkların bilinçli bir sarma sonucunda iyileştirilmiş olmasıdır. Yetişkinlerde erkeklerin boyları ortalama 170, kadınların ise 157 cm'dir. Kafa yapılarına göre Akdeniz ırkına mensuptular. Genellikle Dolikosefal olmakla beraber, Mezosefal ve Brakisefal olanlar da mevcuttur. Bu insanların ölü gömme adetlerine bakıldığında, Çayönü'nün alt tabakasından üst tabakalarına kadar tekdüze bir gömmenin olmadığı, evreler içinde farklılaşmaların bulunduğu saptanmıştır. Geniş Odalı Yapılar Evresinde ve Çanak Çömlekli Neolitik Çağ tabakalarında yerleşme içi gömüte rastlanmamış olması toplumda bir mezarlık kavramının oluştuğunu, ölümlerin yerleşme dışındaki uygun bir alana gömüldüklerinin belirtisidir. Alt tabakalarda ise yerleşme içi gömme geleneği vardır. Yuvarlak Planlı Çukur Yapılar Evresinde, ölümler yanlarına armağan bırakılmadan, hocker durumunda, dal örgülü kulübelerin kil tabanları altına yatırılmışlardır. Izgara Planlı Yapılar Evresinde, toprak tabanlı avluların kuzey yarısına ya da iki avlu arasındaki küçük hücrelerin içine, tek ya da ikili, üçlü gruplar halinde gömme yapıldığı izlenmektedir. Hemen hemen tümü sıkıca büzülmüş, sağ taraflarına yatırılmışlardır. Yanlarına özellikle günlük hayatlarında kullandıkları kolye, bilezik gibi süs eşyaları konmuştur. Kanallı Yapılar Evresinde "Ölü Evi" olarak tanımlanan ve arkeoloji bilimine, kafatasları dışında diğer kemiklerin de bulunmasına rağmen "Kafataslı Yapı" olarak geçen yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yapının içinde çeşitli gömüt tiplerinin tümünün var olduğu saptanmıştır. Yapının en alt evresi sırasındaki kullanımı esnasında 200 x 90 cm boyutlarında bir çukurun içinde dağınık bir şekilde atılmış, büzülmüş insan iskeletleri bulunmuştur. Bu çukurun batısındaki bir diğer çukurda yine insan kemiklerinin rastgele atıldığı görülmektedir. Taş Döşemeli Yapıların 2 c evresindeki dört hücreden en batıdaki 3 dizi halinde muntazam sıralanmış kafatasları ve bunları örten uzun kemikler ortaya çıkmıştır. Bu kemik dizilerini, hücrenin içine üstten indirilen bir kadın iskeleti bozmuştur. Bunun yanındaki hücrede ise iki çocuk iskeleti ile birlikte gene kafatası olmayan bir kadın iskeleti ele geçmiştir. Yapının üst evrelerinde ise 49 adet kafatası bulunmuştur. Bunların bir rafta durduğu ya da asılı oldukları, tabanda bulunma şekillerinden anlaşılmaktadır. A. Özdoğan, yapının zaman zaman yenilendiğine ve bu işlem sırasında kafataslarının ayrı depolandığına dikkat çekmektedir [Özdoğan (A) 1994:57]. Yapının avlusunda altar olarak yorumlanan büyük yassı taşın üzerinde hayvan ve insan kanının saptanması, bu taşın kafaların kesilmesinde ve hayvan adağı için kullanıldığını düşündürmektedir. Yapı kısaca, Çayönü insanının ölü kültürüne hizmet vermiştir. Antropolojik araştırmaları gerçekleştiren M.Özbek, çocuk ve erişkinler dahil olmak üzere köy nüfusunun % 70'inin bu evde gömüldüğüne inanmaktadır [Özbek 1990:165]. Taş Döşemeli Yapılar Evresinde açık alanlarda gene tahrip nedeni veya ikincil gömme yüzünden dağınık bir şekilde, az sayıda iskelet bulunmuştur. Hocker biçiminde gömme, devam etmektedir. Ölümlerin yanlarına aynı şekilde kolye gibi günlük hayatta kullandıkları yontma taş aletler ölü

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

hediyesi olarak konmaya devam etmektedir. Hücre Planlı Yapılar Evresinde ise oldukça fazla sayıda iskelet gün ışığına çıkarılmıştır. İki katlı olan bu yapılarda mezar yeri olarak, daha çok alt depo katının kuzeybatı hücreleri tercih edilmiştir. Genellikle ölümlerin üst üste yatırıldığı ya da çok kez ikincil gömüt oldukları görülmüştür. Özellikle erkeklerin yanlarına çok bol sayıda yontma taş nesnenin ölü hediyesi olarak bırakıldığı saptanmıştır. İskeletlerin çevrelerinde gözlemlenen beyazımsı kül benzeri nesnelerin gıda artığı olduğu yorumlanmaktadır. Günlük hayatta kullandıkları nesneler, gıda maddeleri ve kemik parçaları (olasılıkla etli) bu kişilerin tekrardan dünyaya gelebilecekleri düşüncesiyle, topluluğun “ölümden sonra dirilme” gibi bir inançları olduğunun belirtileridir. Hücre Planlı Yapıların ikinci alt evresinde farklı bir gömüt ile karşılaşmıştır. Batı kesimindeki DE yapısındaki sekinin içine, üzeri ziftlenmiş bir hasıra sarılıp konan kişi, bu tip gömütlere tek örnektir. Bu evrenin son aşamalarından başlayarak, köy içi mezarlık geleneği, Çayönü yerleşenleri tarafından terkedilmiştir. Hayvan Kalıntıları: Çayönü kazılarında toplanan hayvan kemiklerinin analizleri sürmektedir. Bununla birlikte, ilk gözlemlere göre, Geniş Odalı Yapılar Evresi’nden önceki evrelerde, yaban domuzu (*Sus scrofa*), yabani siğir (*Bos primigenius*), koyun (*Ovis orientalis*), keçi (*Capra aegagrus*), kızıl geyik (*Cervus elaphus*) ve ala geyiğin (*Cervus dama*) bulunduğu, Geniş Odalı Yapılar Evresi’nde ise, koyun ve keçinin büyük oranda arttığı izlenmektedir. Ceylan, karaca, at, ayı, tilki, sansar, tavşan, kirpi, kunduz gibi hayvanların yanısıra sincap, yabani kedi, kokarca, porsuk, su samuru, kara kaplumbağası, çeşitli kuşlar, tatlı su balıkları, midyeleri ve salyangoz, toplanan, avlanan, tüketilen hayvanlardır. Faunal kalıntıların evrelere göre ayrımları ve değerlendirme çalışmaları devam etmektedir [Lawrence 1980: 257-283; Özdoğan (A) 1994:20-23]. Bitki Kalıntıları: Çayönü’nün en eski, Çukur Barınaklı Yapılar evresinde, tanıma alınmış bitki kalıntılara dair kesin kanıtlar yoktur. Bununla birlikte daha üst evrelerden itibaren Einkorn (*Triticum monococcum*) ve Emmer (*Triticum dicoccum*) buğdayları ile mercimek (*Lens culinaris*), çayırbezelyesi (*Pisum sativum*) ve baklanın (*Vicia ervilia*) tanıma alındığı, arpanın ise yabani olarak çok az tüketildiği saptanmıştır. Burçak ile nohutun tanıma alınıp alınmadığı konusu tartışmalı ve şüphelidir. İlginç olan Çanak Çömleksiz Neolitik Çayönü halkının yiyecek olarak baklagilleri tahıllara tercih ettiğidir. Menengiç/sakız (*Pistachia atlantica/khinjuk*), yabani badem (*Amygdalus sp.*) ve fiğ baklanın (*Vicia sp.*) yanısıra çok az miktarda keten ve çayır otu, yağ elde etme, dokuma gibi çok çeşitli amaçlarla tüketilen bitkilerdendir [van Zeist-de Roller 1994:65-96; Özdoğan (A) 1994:20].

Yorum ve tariheleme:

Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ evrelerinin, Çanak Çömleksiz Neolitik A’dan (PPNA), Çanak Çömleksiz Neolitik C’ye (PPNC) kadar aşamalarının izlendiği Çayönü’nde bu dönemin yaklaşık 3000-2500 yıl kadar sürdüğü ileri sürülmektedir [Özdoğan (A) 1994:209]. PPNA evresinde (bak: tabakalanma) yoğun avcılığın olduğu ve besin ekonomisinin tahıl ve baklagiller ağırlıklı toplayıcılık ile beraber avcılığa dayandığı anlaşılmaktadır. PPNB evresinde (Izgara Planlı Yapıların son evresi, Kanallı Yapılar, Taş Döşemeli Yapılar, Hücre Planlı Yapılar Evreleri) ise avlanmanın yanısıra tarım da gelişmiştir. PPNC evresinde (Geniş Odalı Yapılar Evresi) ise evcil koyun-keçi kemiklerinin sayısındaki artış ve diğer bazı özellikler, köyün sosyo-ekonomik yaşantısında büyük değişiklikler olduğunu göstermektedir. Artık merkezi otoritenin zayıfladığı halkın daha özgür bir şekilde mal sahibi olabildiği, istedikleri yere evlerini inşa edebildikleri bir zaman dilimidir.³

3 <http://www.tayproject.org/Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri - TAY Projesi>

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

Resim. Hilar Mağaralarından genel görünüş.

Resim. Hilar Mağaralarından görünüş.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Resim. Hilar Mağaralarından görünüş

Resim. Hilar Mağaralarından görünüş

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

4.2 Makam Dağı

Zülküf Peygamberin Ergani de yaşamış olduğuna dair herhangi bir buluntu bulunmamakla beraber zikredilen bilgiler tamamen rivayetlere dayalıdır. Kimi rivayetlerde Zülküf Peygamberin Ergani de kalıp halka tebliğde bulunduktan sonra, tebliğinin halk tarafından kabul görmediği ve uğradığı saldırı sonucunda yaralanarak yine Diyarbakır'ın bir ilçesi olan Eğil'e kaçtığından bahsedilmektedir.

Ergani halkı tarafından kutsal sayıldığı bilinen Zülküf Dağı'nda iki ayrı mekân bulunmaktadır. Bunlardan biri Zülküf Peygamber'in makamı, diğeri de Meryem Ana Kilisesi'dir. Zülküf Peygamber'in mezarının Eğil'de olduğu Zülküf Dağı'nda ise sadece makamı olduğu söylenir. Halk tarafından ziyaretgâh olarak ilgi duyulan mekâna çevre illerden de ziyarete gelinmektedir. Makama daha çok da bahar mevsimlerinde gidilmektedir. Halk tarafından yiyecekler götürülür, gezilir, namazlar kılınır, dualar edilir. Kuran, mevlit ve Yasin okunup dileklerde bulunulur, adak ve kurbanlar kesilir. Makamın bir diğer özelliği de burada açan ve buraya özgü olan makam çiçeğidir. Bir rivayete göre Zülküf Peygamber'in terinin damladığı her yerde bu çiçek olmuştur.⁴

Resim Makam Dağı çiçeği

⁴ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ergani> 15.01.2016

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Resim. İlçenin girişinden Makam Dağı görünüşü

Resim. Ergani Makam Dağı görünüşü

4.3 Çayönü

Çayönü Tepesi Diyarbakır İli, Ergani İlçesinin 6 km. güneybatısında, Sesverenpınar Köyü (Hilar) sınırlarında, tarihi Hilar kayalıklarının yakınında, Dicle Nehrinin kollarından Boğaz çayı kıyısında yükselen bir höyük yerleşmesidir. Çayönü ilk defa İstanbul Üniversitesi Prehistorya bölümünden Prof. Dr. Halet Çambel ile Chicago Oriental Institute adına Prof.Dr.Robert j.Braid Wood tarafından 1963 yılında kazı çalışmalarına başlanmış 1986 sonrasında Prof. Dr. Mehmet Özdoğan tarafından kazı devam etmiş ve çalışmalar 1991 yılına kadar sürmüştür. Yerleşimin "Esas Çayönü evresi" olarak bilinen M.Ö. 7500-5500 yılları arasındaki bin yıllık döneme ait olan kalıntı ve buluntular ile sağlanmış. Bu dönem insanlık tarihinin en önemli aşamalarından birini, belki de en önemlisini yansıtmaktadır. Günümüzdeki kent uygarlığının köy yaşantısından, avcılık toplayıcılıktan besin üretimine geçtikleri "Neolitik dönem" olarak bilinen, teknolojik yaşam biçimi, beslenme ekonomisi ve insan-çevre ilişkilerinin tümüyle değiştiği, kültür tarihi ile ilgili buluşlarda birçok "ilki" de içeren canlı ve ilginç bir dönemdir.

Çayönü, tahıl ve evcilleştirmeye dayalı köy hayatının en eski örneklerinden olup, günümüz uygarlığının da önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Çayönü yerleşmesinin bu önemi yabani buğday, mercimekgiller gibi bitkilerin tarıma alınması, koyun ve keçinin evcilleşmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Ergani bakır yataklarının dünyanın en eski maden ocakları olması nedeniyle, Çayönü İnsanı, dünyanın başlıca yerlerinden 2 bin yıl önce bakırı işleyerek alet yapmayı başarmıştır. 6 evreli bir gelişim gösteren ve 50 yapı katıyla temsil edilen Neolitik dönem, dal ve kamışlardan yapılan basit yuvarlak kulübeden taş temelli kerpiç yapılara, avcı bir topluluktan, çiftliğe dayalı bir geçiş sürecini bütün ayrıntıları ile tanıtmıştır.

Büyük bir kült yapısı, dünyanın en eski mozaik döşemesi, içinde dikili taşların bulunduğu önemli bir yerleşim merkezidir. m.ö.6. bin yıllarında ilk kez kilden çanak çömlek yapımı, tarım ve hayvancılığa dayalı, gerçek köy yaşantısının "gelişkin köy evresi" olarak adlandırılabilir.

Çanak çömleksiz Neolitik yapı gelişim tipleri:

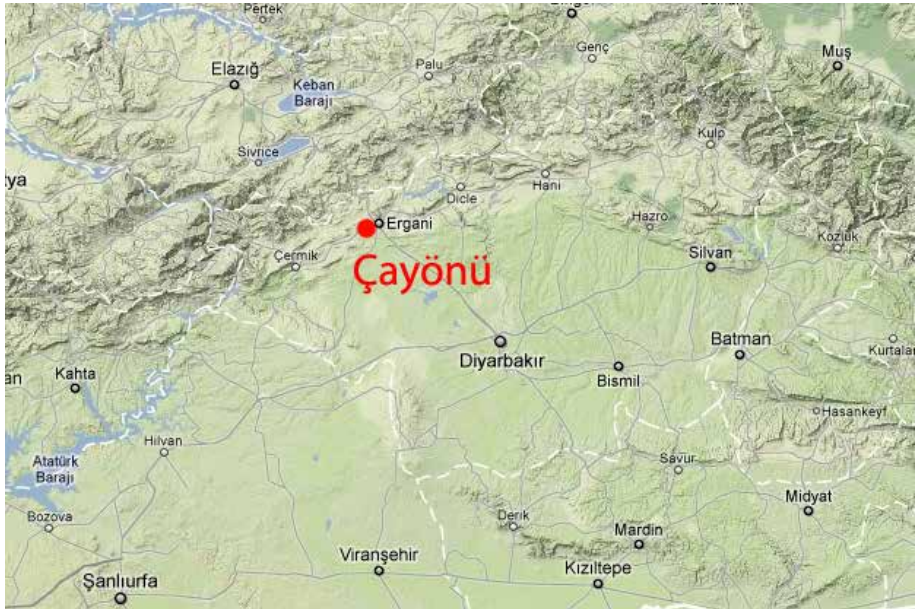
- ✓ Yuvarlak Planlı yapılar
- ✓ Izgara Planlı yapılar
- ✓ Kanatlı Yapılar
- ✓ Taş döşemeli Yapılar
- ✓ Hücre Planlı Yapılar
- ✓ Geniş odalı Yapılar
- ✓ Çok odalı ve geniş Avlulu Taş Temelli Yapı Topluluğu

Çayönü yerleşmesinin çeşitli evrelerinden o dönemdeki inançlar ile ilgili törenler için kullanıldığı anlaşılan yapılarda bulunmuştur. Bunların en ilginçlerinden biri "Kafataslı" yapı olarak bilinen Izgara planlı yapıların sonu ile kanatlı yapılar dönemine yaklaşık olarak m.ö.7. bin yıllarına tarihlenen ölü kültü ile ilgili olan yapıdır. Güney kısmında geniş bir avlu, bu avlunun iki yanında sekiler ve ortasında özenle işlenmiş bir sunak bulunmuştur. Sunağın üzerinde insan ve hayvan kan phtısına rastlanmış olup buda tanrıya kurban kesme geleneğini göstermektedir. Kuzey kesiminde ise insan kemiklerinin depolandığı hücre gibi bölümlerde bulunmaktadır. Arkadaki küçük hücre mekânlarında 73

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

insana ait kafatasları depolanmış olarak bulunmuştur. Çayönü insanı, ölümlerini oturdukları evlerin altına gömüyorlardı hemen her yapının altında mezarlara rastlanmıştır. Mezarlarda Hocker tarzda konulmuş iskeletlere rastlanıldığı gibi doğrudan mezara gömülmüş örneklere de rastlanılmıştır. Bu döneme ait ölü kültü yapılarına Yakındoğu'da birçok kazı yerinde rastlanılmasına rağmen, Çayönü yapısı bunların içinde anıtsallığı ve iskelet sayısı ile en önemli olanıdır. Çayönü yerleşmesinde çıkan buluntular: Çakmaktaşı, obsidyen, bazalt, doğal bakır, oraklar, kazıyıcı - delici aletler ve çeşitli süs eşyaları ele geçmiştir. Çayönü yakınlarında Çakmaktaşı yatakları tespit edilmiş fakat Çayönü insanı kalitesiz çakmaktaşı kullanmamıştır. Yeri tam olarak bilinmeyen bir yerden çakmaktaşı getirip kullanmışlardır. Hammaddenin %30'unu oluşturan obsidyenin ise yörede kesinlikle olmayıp dışardan getirildiği düşünülmektedir.

Çayönü Yakındoğu'da en erken seramik kullanımı öncesi yerleşim merkezi olması açısından büyük önem taşır. Ayrıca, Anadolu'da böyle bir yerleşim tespitinin yapılması o döneme ait çok büyük çapta mimariye ait kalıntılar olması da dünya kültür tarihi içinde çok önemli bir yerleşim olduğunu göstermektedir.⁵

Resim. Diyarbakir Ergani ilçesi ve Çayönü Yerleşkesinin fiziki harita görünüşü

5 <http://www.diyarbakirmuzesi.gov.tr/kazilar.aspx?hid=6>, 18.01.2016

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

Resim. Çayönü yerleşkesinin kazı sonucu bulunan yapıların plan görünüşü

Resim. Çayönü yerleşkesinin kazı sonucu bulunan yapıların plan görünüşü

4.4 Meryem Ana Kilisesi

Gertrude Bell'in yaptığı araştırma ve gezilere ait bilgilerin bir kısmı kendi adına oluşturulan arşivde açıklandı. Arşiv, Gertrude Bell'in yazılarını, mektuplarını ve çektiği fotoğrafları içermektedir. İlgi duyanlar <http://www.gerty.ncl.ac.uk/> sitesine bakabilir.

Meryem Ana Kilisesi, Zülküf Dağı'nın zirvesinin doğusunda, Dicle'ye bakan büyük kayanın üzerinde yapılmıştır. Ne zaman yapıldığı tam bilinmese de, Ermeni Rahip Ğugas İnciciyan kilise ile ilgili yine de bazı bilgiler vermektedir. Kilise, Ergani'den bakıldığından bulutların arasında kartal yuvası gibi heybetli durmaktadır. Meryem Ana Kilisesi isminden olacak ki, Zülküf dağının diğer adı Meryem Ana Dağı (Çıyayé Meryemané)'dir.

Zirvedeki kilise, zamanında Ergani'de bulunan büyük manastırın bir parçasıydı. Zamanında muhteşem bir yapıymış. İbadethaneleri ve eğitim kısımlarının dışında misafirhaneleri, yemekhaneleri, fırınları, ahırları olan büyük bir manastırmış. Kısacası, büyük bir mabetmiş; mimari ve kullanılan malzeme yönünden tarihî bir şahesermiş. Bu kilisenin duvarlarının zamanında mükemmel çinilerle kaplı olduğu söylenmektedir. 1960'lı yıllarda bile duvarlarda cini kalıntıları bulunmaktaydı. Kilisenin Piran'a (Dicle) bakan tarafında merdivenlerle inilen derin ve büyük su mahzenleri varmış. Büyük bir odaya benzeyen bu mahzen, kemerlerle ikiye bölünmüştü. Bunun sonunda aynı biçimde, fakat kemersiz kar deposu varmış; sıvalı, mükemmel bir oda biçimindeymiş. Bunların dışında kilise harabelerinin ortasında yine derin ve kavisli, eğri bağımsız şekilde bir samîç daha varmış.

Kiliseyle ilgili elimize ulaşan en detaylı bilgi Ğugas İnciciyan'ın eski Ermenice olarak yazdığı Aşkharakrutyun, Çoritis Masants Aşkharhi (Dünya Coğrafyası) adlı kitabında bulunmaktadır. İlgili bölümün Türkçe çevirisinde *"Yalçın Asdvadzadzin: Yukarıda zikredilen dağın tepesindeki manastır. Yüksekliği nedeniyle yazınımda bu adla anılmıştır. Kilisesi Asdvadzadzin [Aziz Meryem] adına Hz. İsa'nın talebelerinden Tateos adına kurulmuştur. Fakat 14. cü yüzyılda Rahip Nağuş Mıgırdiç buranın virane oluşunu göreyerek burada rahip yetiştirmeye başlamıştır./ Daha sonra yıkılıyor, daha sonra tekrar yapılıyor vs./ Manastırın kapısının içinde bir yazıt vardır. Bu da buranın bir kutsal mekân olduğu belgeler. Kutsal ekmeğin eda ediliş yerinin bulunduğu bölümde çok eskilerden kalma bir Hz. Meryem resmi vardır. Bu bir ömektir. Bu resim ziyaret konusudur. Hatta Arğınimaden köyünden Rum ziyaretçiler de ailece gelip adaklar adarlar. Bu resim 17. yüzyılda Johhannes rahibin Lehistandaki [Polonya'daki] taktis edilişinin resmidir. Arğınili rahip 17. Yüzyılda Polonya'dan beraberinde getirmiştir bunu. Manastırın temeli 1663'te, Yeğiazar Gatoğigos tarafından henüz katolikosul tahtına çıkmadan konulmuş, kilise ise daha önceden varmış. Dini önder Pağışli [Bitlisli] Nurdinyan Aprahman zamanında (mezan kilisenin kapısı önündedir) manastırın fırını, mutfağı ve kileri yandı. Daha sonra, onun öğrencisi rahip Garabed, Sultan Mustafa zamanında bunları yeniden yaptırdı. Bu manastır Diyarbakır Patiriklinin devamıydı, daha sonra manastır Diyarbakır Patrikliğinden ayrıldı. Eskiden bu manastır Diyarbakır dini önderinin merkezisiymiş, özellikle yazları."*

1612 yılında Ergani'ye gelen Ermeni Seyyah Tıbir Simeon da gezi notlarında; *"Şehrin en üst kesiminde, Yüce Meryem Ana adını taşıyan kargır ve kubbeli büyük bir kilise vardı. Dağın eteğinde bulunan zengin köyde de ayrıca diğer bir kilise varsa da, yukarıdaki kilisenin havari binası ve mucize yaratan pek kutsal bir tapınak olduğu rivayet ediliyordu"* diyerek, Meryem Ana Kilise'si hakkında bilgi vermektedir. Bugün, bu kilise içler acısı bir durumdadır. Karşı dinin, "öteki'nin, gâvurun ibadethanesi olduğu için sahiplenmeme; ölü ve mezar soyucu define avcılarının tahribatı, tarih bilincinin yoksunluğu, ilgisizlik, hümanist değerlerin olmayışı; tamir ve onarım yapılmayıp; kar, yağmur, don ve rüzgânın karşı konulmaz yıpratıcılığı nedenleriyle bir taş yığını haline gelmiştir. Ergani Belediyesi'nin yayınlarında ve Ergani üzerine yazılan kitaplarda, yazılarda Meryem Ana Kilisesi'nin 360 odalı olduğu yazılmaktadır ancak bu bilgi doğrular nitelikte bir buluntu elde edilememiştir.⁶

6 <http://akunq.net/tr/?p=695> 18.01.2016

Resim. Gertrude Bell'in arşivinden Meryem Ana Kilisesi görünüşü

4.5 Sezai Karakoç Müzesi

Sezai Karakoç, 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğdu. Parasız yatılı okuduğu Gaziantep Lisesi'ni 1950'de bitirdi. 1955'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 1956-1965 arasında Maliye müfettiş yardımcılığı ve gelirler kontrolörlüğü görevlerinde çalıştı. Temmuz 1965'te memurluktan ayrıldı.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Gazetecilik ve yayıncılık işlerine girişti. "Diriliş" dergisini aylık, haftalık bazen haftada iki kez yayınladı. 1971'den sonra kısa bir süre için Gelirler Genel Müdürlüğü'nde gelirler kontrolörlüğü yaptı. 1974 sonrası yeniden devlet memurluğu görevinden ayrılarak gazetecilik ve yayıncılığa başladı. Yeni İstiklal, Yeni İstanbul, Babıali'de Sabah, Milli Gazete 'de yazılar yazdı.

1891 yılında yapıldığı tahmin edilen eski hükümet konağı bir süre Ergani Kız Meslek Lisesi olarak hizmet vermiş ancak Lisenin taşınmasıyla beraber bu kargir yapı ilgisizliğe terk edilmiştir. Daha sonra Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Ergani Kaymakamlığı işbirliği ile restorasyonu yapılan yapı; 2013 yılında Sezai Karakoç Evi ve Müzesi adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Hala Sezai Karakoç Müzesi olarak hizmet vermektedir.

Resim. Sezai Karakoç Müzesinden görünüş

4.6 Zülküf Peygamber Türbesi

Rivayetlere göre bir süre Ergani de ikamet etmiş olan Zülküf Peygamber'in kaldığına inanılan mağara halk arasında Zülküf Peygamber Makamı olarak isimlendirilmiş ve kutsal bir mekân olarak ilgi görmüştür. Hala ziyaretçileri olan makamdan dolayı Ergani nüfusuna kayıtlı birçok insanın ismi de Zülküf olarak verilmiştir. Zülküf Peygamber'in Ergani de yapmış olduğu tebliğin halk arasında kabul görmediği ve bu sebepten ötürü saldırıya uğradığı ve yaralanarak Diyarbakır'ın Eğil ilçesine göç ettiği rivayet edilmektedir. Şu an Diyarbakır'ın Eğil İlçesinde Zülküf Peygambere ait olduğu söylenen ve baraj yapımı nedeniyle daha sonra yüksek kesimlere taşınmış olan bir türbe bulunmaktadır.

4.7 Enüş Peygamber Türbesi

Ergani Çayönünde Hz. Ademin torunu, Hz. Şit'in oğlu Hz. Anuş (Enuş) yatmaktadır. peygamberliği kesindir. Tarihin en eski mekanlarından olan ve arkeolojik önemi yüksek olan bir yerde hem inanç hem de arkeoloji turizmi güzellik arzeder Bu konular Diyarbakır salnamelerinde geçmektedir.(Ayrıca Bkz:2000'e beş kala Diyarbakır.s:383-384)

Türbedeki taşın üzerinde 'Yerd bini Mehlail,b.inan b.Enuş,b.Şit b.Adem'yazılıdır (Diyarbakır Valiliği İl Yıllığı 1967 s.:332) (Basri Konyar :Diyarbakır Yıllığı.1936. s:347)(50.Yılında Diyarbakır.1973 İl yıllığı.s:46) (Şerafettin Güneli Bütün Yönleriyle Ergani.Ank.1966..!3) /Nihat Aytürk: Türkiye'de Ziyaret yerleri.s:16/

Şimdi Kızılca(Otluca)denilen köyün güneyindeki Giresor ile kuzeyindeki Balahur (Kızılyamaç)'ın da bir şehir harabesi olduğu meydandadır. Bunların Enüş peygamber tarafından kurulduğu, Hz.İdris'in burada yaşadığı ve ilkyazının onun tarafından burada yazıldığı ve ilk defa demiri erittiği yerli efsaneler arasındadır.

Maden ve Amedi köyü civarında, Kalhane köyünde bakır, Girgis köyü ile Zülküflü dağının kuzey batı eteklerinde altın, Hilarda cam, Giresorda demir madenleri işletildiği söylenir. Bunların bir çoğunun eritme ocakları ile maden sahaları da halen bilinmektedir.(Şerafettin Güneli: Ergani:1966.s:18)

Şit aleyhisselam Adem aleyhisselam'dan sonra gönderilen - ikinci - peygamberdir. Adem aleyhisselam'ın oğlu'dur. Babası vefat edince kendisine peygamberlik ve ayrıca 50 suhuf kitap verildi. Şit aleyhisselam vefat etmeden önce yerine oğlu Enuş'ü halife tayin etti. (Heyet, Peygamberler tarihi ansiklopedisi cilt: 1, Hakikat kitabevi,)

Enuş(Yaneş) peygamber Hz.Şit'in en sevdiği çocuğu idi.Hz.Enus, Hz.Şit 105 yaşında iken doğmuştur. Annesi ise Hazura hanımdır. Hz.Enuş Na'me isimli hanımla evlenmişti.Kısa-ı Enbiya.c:1.Ahmet Cemil Akıncı

Adem (a.s) kadar olan nesebi şöyledir: İdris (a.s) - Yerd - Mehlail - Kinan - Enus - Sit (a.s) - Adem (a.s). İdris aleyhisselamin pek çok evladi olmuştur. (3) İdris Peygamber Ahd-i Atyık'te Enuş diye geçer (Tekvin, v, 6).

Şehmus Aslan Enüş peygamber için şunları yazar, Şit peygamberin oğlu, Hz.Ademin torunudur. Gökbilimi hakkında derin bilgisi olan bir zattır. 960 yıl ömür yaşamıştır. Bundan dolayıdır ki Hilar, Kızılca, Kikan üçgeni dünyanın ilk yerleşim olarak kabul edilir. Yani insanın yaratılışı ve çoğalımı burada başlayıp sonra dünyaya dağılmıştır (Şehmus Aslan:Kuzey Mezopotamyanın Gani kenti Ergani.Diyarbakır.1966 s:67)

Diyarbakır'da Ergani otluca köyünde Hz.Şit'in oğlu Enuş peygamberin mezarı vardır. Onun nuru Peygamberimize intikal etmiştir. İslamın nurunun kaynağı ilimizdeki Enuş peygamber kaynağıdır.

Şit aleyhisselam vefat etmeden önce yerine oğlu Enuş'ü halife tayin etti. Şit aleyhisselam vefat ettikten sonra kuvvetli rivayete göre Mina'daki mescidin minaresi dibinde medfun olan Adem aleyhisselam'ın yanına defn edildi. Adem aleyhisselam vefat edeceği zaman oğlu Şit aleyhisselama: "Yavrum! Bu alında parlayan nur, son peygamber olan MUHAMMED (S.A.V.)'in nurudur. Bu nuru mü'min, temiz ve iffetli hanımlara teslim et ve oğluna da böyle vasiyette bulun" buyurdu. (Heyet, Peygamberler tarihi ansiklopedisi cilt: 1, Hakikat kitabevi, İstanbul)

Hzenuş'un kabrine yaklaşık iki km ötede Çayönü harabeleri vardır. Hzenuş'un cenazesini kıldırın Hz.İdris terzilerin piridir. Ahd-i atik Enuş peygamberle İdris peygamberin aynı olduğunu ifade eder.

Çayönü'nde halk avladıkları hayvanı bazen avladığı yerde parçalayıp kendilerine gerekli olan kısımlarını getirirlerdi. Çakmaktaşı ve doğal camdan kazıyıcılar ile yüzer, tabaklayıp kemik spatulalarla işlerdi. Deriyi yine doğal camdan bıçaklar ile kesip biçer, kemikten değişik boyda buzlarla delikler açıp deri sınırları ya da bitkisel liflerden yaptığı iplikleri geçirdiği kemik iğnelerle dikerdi⁷

7 Yrd. Doç. Dr. S. Erpolat Dünden Bugüne Ergani'deki Ziyaret Yerleri. Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri. Türksev yay.Ankara.2004.s:521

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Eniş ismine sadece Ergani ve çevresinde tesadüf edilmektedir. 1996 tarihli Diyarbakır telefon rehberinde(s.142-151) Ergani'ye ait kısmında 14 isim tespit edilmektedir

Enuş peygamberin yaşadığı bölgede av hayatından ziraate geçişle ilgili Hilar, Kikan ve Çayönü kalıntıları vardır. Enuş peygamberin bir medeniyete öncülük ettiği ile ilgili veriler dikkati çekmektedir⁸

4.8 Hendek Köyü Mağaraları

Diyarbakır Ergani İlçesinde bulunan hendek köyü Ergani ilçe merkezine 45 km. uzaklıktadır. 2012 yayımlanan ve 2013 yılında bazı değişiklikler yapılan yerel yönetimler yasasıyla beraber Hendek Köyü mahalle statüsü kazanmıştır. Hendek Köyü'nün köy olarak kullanılıp köylüler tarafından ikametinin başlaması 19. Yüzyılın başlarını işaret etmektedir. Ancak köyde mağaraların varlığının tespitiyle beraber Hilar Mağaralarının devamı olabileceğini düşünülmüştür. Nitekim yakın zamanda Bismil ilçesinde de yapılan çalışmalar sonucu tespit edilen buluntular Hilar Mağarasının tek başına neolitik dönemde var olmadığını ve bu bölgede geniş bir yaşam alanının oluştuğunu göstermiştir. Ancak daha detaylı araştırma ve incelemelerin yapılmasıyla Hilar Mağaraları ve devamındaki diğer yerleşkelerin tarihi hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz öngörülmektedir.

4.9 Kesentaş Köyü Urartu Kitabeleri ve Asur Kabartması

Kabartma, Diyarbakır İli Ergani İlçesi'nin 15 km güneybatısında, Gısgıs (Kesentaş) Köyü'nün kuş uçuşu 1,5 km kuzeyinde, doğu - batı doğrultusunda yaklaşık olarak 3 km uzunluğunda bir kayalık yükseltilerin en yüksek noktasında (Deniz seviyesinden bulunmaktadır 1149 m). Burası, Yukarı Dicle bölgesini kuzeyden sınırlayan Toros Dağlarının güney etek bölgesindeki belirgin yükseltilerin başlangıç hattı üzerindedir. Bölgede Cardio şapka üzerinde, Birkleyn Eğil kabartmalarının varlığı Diyarbakır Konsolosu A.Ş. Taylor'ın 1862 Yılında Yaptığı Ziyaretten itibaren odalar ve detay bilinmektedir.

Ergani'de bir kabartmanın olduğu ilk kez 1899 Yılında Huntington Tarafından Lehmann - Haupt'a yazılan bir mektupta haber verilir. Ancak Huntington, yayımlanan mektubunda izin alamadığı için kabartmayı göremediğini, duyduklarına dayanarak eklendiğini bunun bir yeni Asur kabartması olduğunu belirtmektedir (Lehmann 1900: 141-142). Bu bilgiye dayanarak 1925 yılında Unger (Unger 1925: 206), 1982 Yılında da Börker- Klähn (Börker-Klähn 1982: 195, no 155). Kabartmanın varlığını tekrarlamışlardır. Gısgıs kabartması, Diyarbakır Müzesi adına "Diyarbakır İli Merkez İlçeleri Kültür Envanteri Projesi A.Ş." kapsamında yüzey araştırması yapan arkeolog Şeref Yumruk tarafından 2011 yılında ziyaret edilmiştir. Kabartmanın günümüze ulaşan oğlunun durumu İMKB 28 Ağustos 2013 Tarihinde, bu satırların Yazarları A.Ş. Diyarbakır Ve Müzesi'nde 2013 Yılında çizimci olarak hizmet veren Emine Akkuş'tan oluşan üç kişilik bir ekip tarafından belgelenmiştir. Burada yayınladığımız ayrıntılı çizim, fotoğraflar ışığında, Marmara Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Yüksek Lisans öğrencisi Esra Erinc Şişen ile birlikte yapılan çalışmayla tamamlanmıştır. Kabartma Gısgıs (Kesentaş) kabartması, halk arasında "Kela İmike" Olarak adlandırılan Kayalık tepenin güneye bakan cephesindedir. Kaya x 1.70 m'lik 1.75 yüzeyinin bölümü düzeltilmiştir. 1,00 m Alanın kabartmalar bu 1.60 m Uzunluğunda çerçeve içine alın yüksekliğinde kabartmanın olduğu bilinmektedir. Bir bölümüne, alçak kabartma tekniğinde ziyaretinde çizgi bezeme ile işlenmiştir.⁹ Kabartmanın en solunda, aslan üzerinde Tanrıça İştâr olduğu

8 http://www.bilirmeyendiyarbakir.com/hz_enus.html 18.01.2016

9 Kemalettin Koroğlu- Şeref Yumruk, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler Sayı: 38 (Mayıs 2014)

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

anlaşılan bir figür betimlenmiştir. Başında boynuzlu, yüksek olmayan Bir polos vardır. Sol tarafında, yalnızca dış konturları belirtilmiş bir kalkan (?), belinde bir kemer ve kemere takılı bir kılıcın ucu görülmektedir. Üzerinde ayrıntıları işlenmemiş, dizlere kadar inen, etekleri püsküllü bir tunik vardır. Sol ayağı açıkta bırakan ziyaretinde bileklere kadar inen tören elbisesinin alt kısmı, uzun çizgilerle gösterilmiştir. Sol eliyle aslanın başına bağlı bir ip / yular tuttuğu anlaşılmaktadır. Sağ eli, sahnenin sonundaki kralı kutsayan bir pozisyonda, başı hizasında öne doğru uzatılmış biçimdedir.

Resim. Kesentaş Köyü Asur kabartması çiziminden görünüş

4.10 Açan Pişman Açmayan Pişman Mağaraları

Zülküfül Dağının kuzey yamaçlarında bulunur. Dağın kuzey yamacındaki keskin kayalıkların içinde bulunmaktadır. Rivayete göre kapısı kemerlerle bağlanmış bu yerde çok eski krallara ve bu şehri yöneten beylere ait gizli hazinelerin bulunduğu söylenmektedir. Kapı yerine kemerin alt kısmı tahminen iki, iki buçuk metre boyunda ve bir metre eninde büyük bir taşla kapatılmış bulunmaktadır. Bu yekpare taşın üzerinde eski yazı ile “açan pişman açmayan pişman” ibaresi yazılı bulunmaktadır. Bu ibarenin vermiş olduğu korku ve dehşet yüzünden henüz halktan hiç kimse burayı açmaya cesaret edememiştir. Bunun bir efsane olduğu sanılmaktadır.

5. ERGANİ İLÇESİ TURİZM ALGISI SAHA ARAŞTIRMA SONUÇLARI

5.1 Yöntem

5.1.1 Araştırmanın etodu

Bu araştırmada Ergani ilçesine ilişkin görüşleri olduğu gibi betimlemek için tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, geniş gruplar üzerinde yürütülen, gruptaki bireylerin bir olgu ve olay ile ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2009).

5.1.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmada Diyarbakır il merkezi ve Ergani ilçesi olmak üzere iki ayrı evren ve bu evrenleri temsil etmek üzere iki ayrı örneklem grubu seçilmiştir.

5.1.3 Ergani'ye İlişkin Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015 yılı Diyarbakır Ergani ilçesinde ikamet etmekte olan bireyler oluşturmaktadır. Bu evreni temsil etmek üzere Ergani ilçesinde ikamet eden ve tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 250 birey örneklem olarak alınmıştır. Örneklem olarak seçilen bireylerin demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1 Ergani'de Örneklem Olarak Seçilen Bireylerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	150	60
	Kadın	100	40
Yaş	15-20 yıl	39	15,6
	21-26	37	14,8
	27-32	41	16,4
	33-40	58	23,2
	41-50	46	18,4
	51-65	20	8,0
	66 ve üstü	9	3,6

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

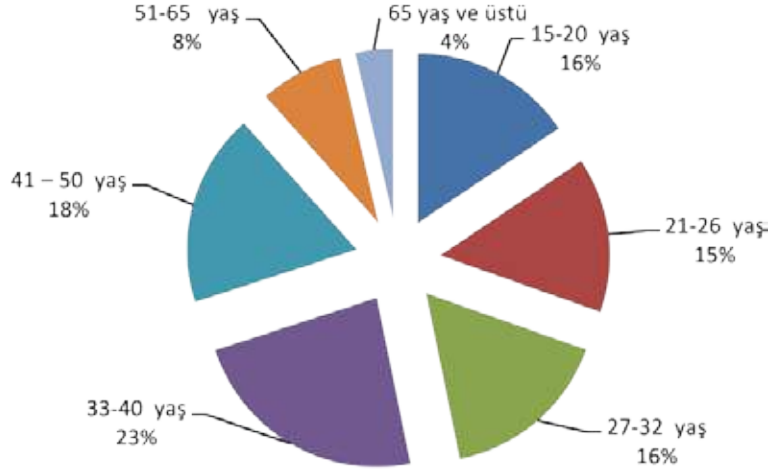
Öğrenim Durumu	Okuryazar	48	19,2
	İlköğretim	56	22,4
	Ortaöğretim	118	47,2
	Üniversite	28	11,2
Ergani'de İkamet Süresi	1 yıldan az	5	2,0
	1-5 yıl	9	3,6
	6-10 yıl	13	5,2
	11 -20 yıl	70	28,0
	21 yıl ve üzeri	153	61,2
Toplam		250	100

Grafik 1 Ergani'de Örnekleme Olarak Seçilenlerin Cinsiyet Dağılımı

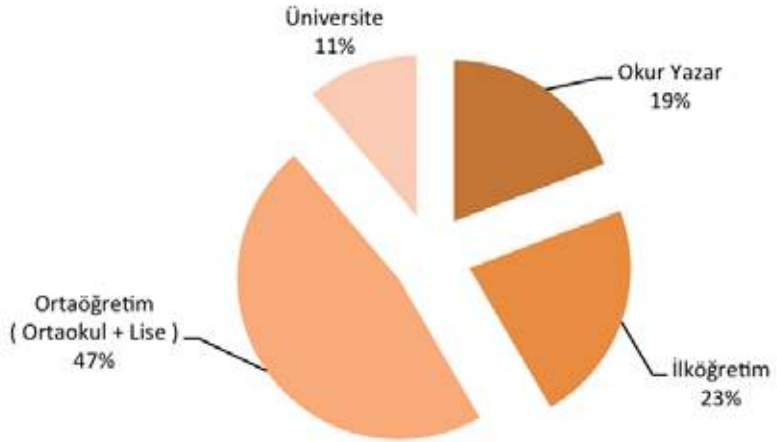

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 2 Ergani'de Örneklemler Olarak Seçilenlerin Yaş Dağılımı

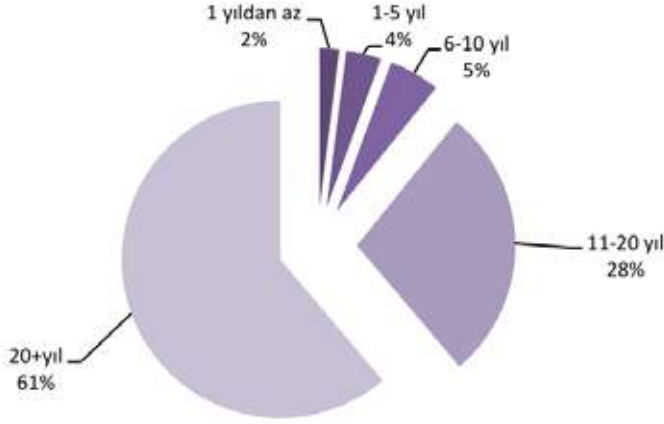

Grafik 3 Ergani'de Örneklemler Olarak Seçilenlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 4 Ergani'de Örneklemler Olarak Seçilenlerin İkamet Süresine Göre Dağılımı

Tabloda görüldüğü gibi görüşleri alınan örneklemler grubunun % 60'ı erkek ve %40'ı kadın bireylerden oluşmaktadır. Bu bireylerin yaş değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında; 15-20 yaş aralığındaki bireylerin örneklemler içindeki oranının %15,6 olduğu, 21-26 yaş aralığındaki bireylerin dağılım içinde %14,8'lik yer kapladığı; 27-32 yaş aralığındaki bireylerin genel dağılım içerisindeki oranının %16,4; 33-40 yaş aralığındaki bireylerin %23,2; 41-50 yaş aralığındaki bireylerin dağılım içinde 18,4'lük dilime sahip olduğu; 51-65 yaş aralığındaki bireylerin ise genel dağılımın %8'ini oluşturduğu; geri kalan 66 yaş ve üstü bireylerin ise genel toplam dağılımın sadece %3,6'sını oluşturduğu tablodan anlaşılmaktadır. Görüşleri alınan örneklemler grubunun öğrenim durumuna bakıldığında sadece okuryazar olanların genel dağılım içindeki oranının %19,2 olduğu, ilköğretim mezunu olan bireylerin %22,4'lik alan kapladığı; ortaöğretim mezunlarının ise %47,2'lik bir dilim kapladığı, geri kalan %11,2'lik dilimi ise üniversite mezunu bireylerden oluştuğu görülmektedir. Örneklemler olarak alınan bireylerin Ergani'de ikamet etme sürelerine bakıldığında ise 1 yıldan az ikamet edenlerin genel dağılım içerisindeki oranının % 2 olduğu; 1-5 yıl ikamet edenlerin % 3,6; 6-10 yıl ikamet edenlerin %5,2 olduğu; 11-20 yıl arası ikamet edenlerin %28 olduğu; son olarak 21 yıl ve daha fazla süreyle ikamet edenlerin genel dağılımın %61,2'sini oluşturduğu elde edilen verilerden anlaşılmaktadır.

5.1.4 Diyarbakır İl Merkezine İlişkin Evren ve Örneklem

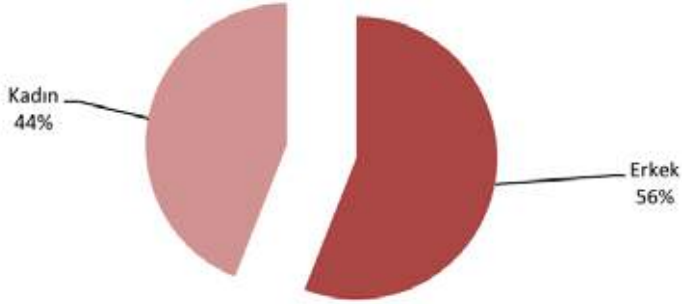
Bu araştırmanın diğer evreni Diyarbakır il merkezinde ikamet eden bireylerden oluşmaktadır. Evreni temsil etmek için örneklem olarak 50 birey seçilmiştir. Seçilen örneklem grubu sayısı, Ergani'den alınacak olan görüşlerin tutarlılığını belirlemek ve araştırma için yapılacak olan odak grup görüşmesi öncesi ön bilgi toplama açısından yeterlidir. Diyarbakır il merkezinden alınan örneklem grubunun demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2 Diyarbakır İl Merkezinden Örneklem Olarak Seçilen Bireylerin Demografik Özellikleri

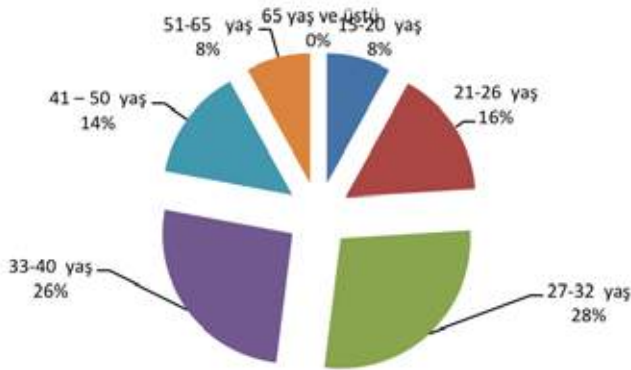
Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	28	56
	Kadın	22	44
Yaş	15-20 yıl	4	8,0
	21-26	8	16,0
	27-32	14	28,0
	33-40	13	26,0
	41-50	7	14,0
	51-65	4	8,0
Öğrenim Durumu	Okuryazar	7	14,0
	İlköğretim	13	26,0
	Ortaöğretim	19	38,0
	Üniversite	11	22,0
Meslek	Memur	11	22,0
	Öğrenci	6	12,0
	İşletme sahibi	4	8,0
	Özel sektör çalışanı	8	16,0
	Ev hanımı	9	18,0
	Diğer	12	24,0
Toplam		50	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

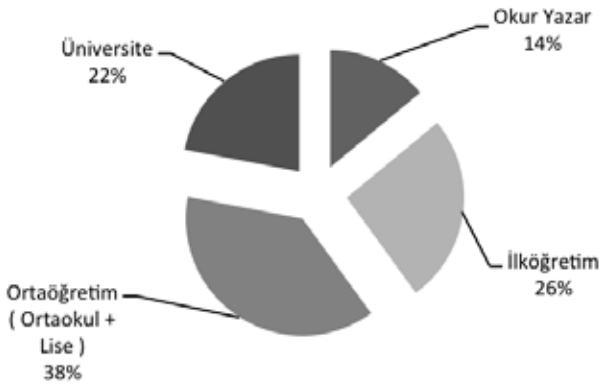
Grafik 5 Diyarbakır'da Örnekleme Olarak Seçilenlerin Cinsiyet Dağılımı

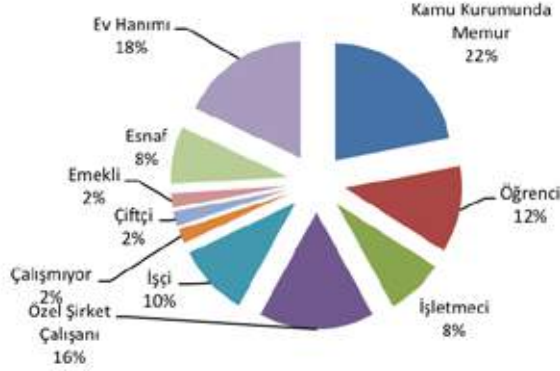
Grafik 6 Diyarbakır'da Örnekleme Olarak Seçilenlerin Yaş Dağılımı

Grafik 7 Diyarbakır'da Örnekleme Olarak Seçilenlerin Öğrenim Durumu Dağılımı

Grafik 8 Diyarbakır'da Ömeklem Olarak Seçilenlerin Meslek Durumu Dağılımı

Diyarbakır il merkezinden görüşleri alınan ömeklem grubunun % 56'sı erkek ve %44'ü kadın bireylerden oluşmaktadır. Bu bireylerin yaş değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında; 15-20 yaş aralığındaki bireylerin ömeklem içindeki oranının % 8 olduğu, 21-26 yaş aralığındaki bireylerin dağılım içinde %16'lık yer kapladığı; 27-32 yaş aralığındaki bireylerin genel dağılım içerisindeki oranın % 28; 33-40 yaş aralığındaki bireylerin %26; 41-50 yaş aralığındaki bireylerin dağılım içinde % 14'lük dilime sahip olduğu; 51-65 yaş aralığındaki bireylerin ise genel dağılımın %8'ini oluşturduğu tablodan anlaşılmaktadır. Görüşleri alınan ömeklem grubunun öğrenim durumuna bakıldığında sadece okuryazar olanların genel dağılım içindeki oranının %14 olduğu, ilköğretim mezunu olan bireylerin %26'lık alan kapladığı; ortaöğretim mezunlarının ise %38'lik bir dilim kapladığı, geri kalan %22'lik dilimi ise üniversite mezunu bireylerden oluştuğu görülmektedir. Ömeklem olarak alınan bireylerin mesleklerinin grup içindeki dağılımına bakıldığında; ömeklem grubunun % 22'sinin memur, %12'sinin öğrenci, %8'inin işletme sahibi, %16'sının özel sektörde çalışanlar, %18'inin ev hanımı, geri kalan %24'lük dilimde yer alan bireylerin ise başka meslek gruplarına dahil olduğu yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır.

5.1.5 Veri Toplama Aracı

Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Ergani'ye İlişkin Algı Anketi" kullanılmıştır. Ankette verilerin toplanması için çoktan seçmeli ve boşluk doldurmaların da yer aldığı toplam 14 soru hazırlanmıştır. Bu hazırlanan soruların ömeklem grubunun demografik özelliklerini belirlemeye yönelik, Ergani'de yaşanan sorunlar ve bu sorunları çözmeye yönelik görüşleri ortaya çıkarmaya yönelik, Ergani'de yer alan tarihi ve doğal yapıların ne olduğu ve bu yapılar hakkındaki görüşleri ortaya çıkarmaya yönelik olduğu görülmektedir.

Diyarbakır il merkezinde verilerin elde edilmesi için yine *Ergani'ye İlişkin Algı Anketi* kullanılmıştır. Bunun yanında kullanılan ankette Diyarbakır ilinde bulunanların ile bağlı ilçelerden en çok hangisine gittikleri, bu yerleri nasıl öğrendikleri ve gitme sebeplerini ortaya çıkaran ek sorular yer almaktadır.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

5.2 Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi için örneklem olarak alınan bireylerin görüşleri ilgili paket programları ile frekans ve yüzde tablolar oluşturularak gösterilmiştir. Elde edilen veriler örneklem grubundan gönüllülük esasına dayanarak toplanmıştır. Veriler elde edilirken bireylerin birden fazla görüş ve madde seçmesine izin verilmekte ve görüşlerin analizi birey sayısına göre değil, görüş sayısı dikkate alınarak yapılmaktadır.

5.3 Bulgular

Bu bölümde örneklem görüşlerinden elde edilen veriler analiz edildikten sonra ortaya çıkan bulgulara yer verilmektedir.

5.3.1 Ergani'den Alınan Örneklem Görüşlerine İlişkin Bulgular

5.3.1.1 Ergani'nin Başlıca Sorunlarını Belirlemeye İlişkin Elde Edilen Bulgular

Örneklem grubundan, Ergani'de yaşanan başlıca sorunlar nelerdir? sorusuna ilişkin elde edilen bulgular ve bu sorunların önem sıralamasının (1'den 5'e kadar) yapılması istenmiştir. Elde edilen veriler aşağıdaki tabloda şekillenmiştir.

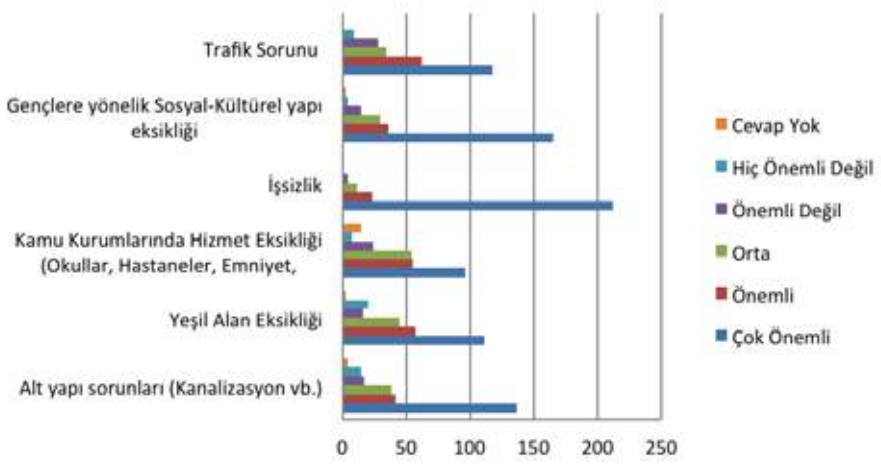
Tablo 3 Ergani'nin Başlıca Sorunları ve Bu Sorunların Önem Sıralaması

	Önem Sırası													
Sorunlar	1		2		3		4		5		Toplam			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Alt yapı sorunları	140	56	41	16,4	38	15,2	17	6,8	14	5,6	250		100	
Yeşil Alan Eksikliği	113	45,2	57	22,8	44	17,6	16	6,4	20	8,0				
Kamu Ku- rumlarında Hizmet Eksikliği	99	39,6	59	23,6	57	22,8	27	10,8	11	4,4				
İşsizlik	212	84,8	23	9,2	11	4,4	4	1,6	0	0				
Gençlere yönelik Sosyal-Kül- türel yapı eksikliği	167	66,8	36	14,4	29	11,6	14	5,6	4	1,6				
Trafik Sorunu	117	46,8	62	24,8	34	13,6	28	11,2	9	3,6				

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Örnekleme grubuna Ergani’de yaşanan başlıca sorunların önem derecesine göre sıralanması sonucunda; en büyük ortalama ile İşsizliğin (%84,8) görülen en önemli sorun olduğu ardından *Gençlere Yönelik Sosyal ve Kültürel Yapı Eksikliği* (%66,8), *Altyapı Sorunları* (%56), *Trafik Sorunu* (%46,8), *Yeşil Alan Eksikliği* (%45,2), *Kamu Kurumlarında Hizmet Eksikliği* (%39,6) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Grafik 9 Ergani’nin Başlıca Sorunları ve Bu Sorunların Önem Sıralaması

5.3.1.2 Ergani’nin Sorunlarının Çözülmemeye Nedenine İlişkin Elde Edilen Bulgular

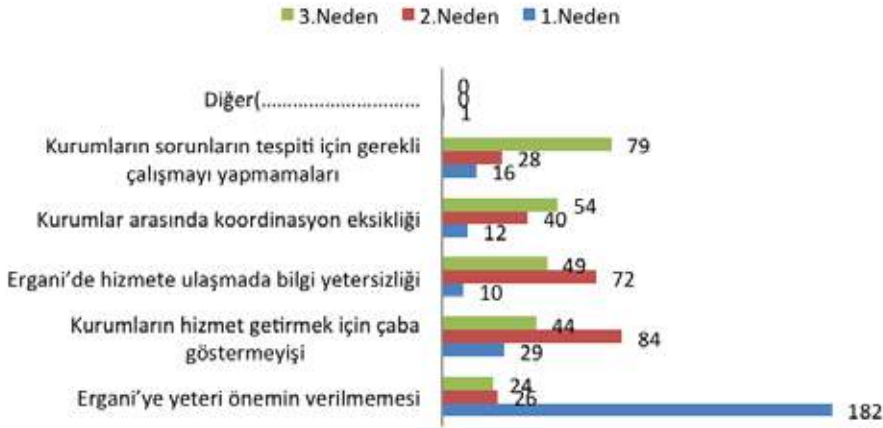
Ergani’de yaşanan sorunların çözülmemesinin nedenlerine ilişkin görüşlerden elde edilen sonuçlar önem sıralamasına göre (1’den 3’e kadar) aşağıdaki tabloda ve grafikte verilmiştir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Tablo 4 Ergani'de Sorunların Çözülme Nedeni ve Bu Nedenlerin Önem Sıralaması

Sorunların Çözülme Nedeni	Neden sıralaması					
	1		2		3	
	n	%	n	%	n	%
Ergani'ye yeterli önemin verilmemesi	182	72,8	26	10,4	24	9,6
Kurumların hizmet getirmek için çaba harcamaması	29	11,6	84	33,6	44	17,6
Hizmete ulaşmada bilgi yetersizliği	10	4	72	28,8	49	19,6
Kurumlar arasında koordinasyon eksikliği	12	4,8	40	16	54	21,6
Kurumların sorunların tespiti için gerekli çalışmayı yapmaması	16	6,4	28	11,2	79	31,6
Diğer	1	0,4	0	0	0	0
Toplam	250	100	250	100	250	100

Grafik 10 Ergani'de Sorunların Çözülme Nedeni ve Bu Nedenlerin Önem Sıralaması

Örnekleme grubuna göre Ergani'de yaşanan sorunların çözülmemesinin başlıca sebebi olarak *Ergani İlçesine Yeterli Önemin Verilmemesi* (%72,8) olarak görülmektedir. Bunun yanında *Kurumların Hizmet Getirmek İçin Çaba Harcamaması* (%11,6) ikinci en önemli neden görülürken, *Kurumların Sorunların Tespiti İçin Gerekli Çalışmalar Yapmaması* (%6,4) üçüncü en önemli çözümsüzlük nedeni olarak görülmektedir. *Hizmete Ulaşmada Bilgi Yetersizliği* (% 4) ve *Kurumlar Arasında Koordinasyon Eksikliği*'nin (%4,8) varlığı Ergani'de yaşanan sorunların diğer çözülme nedeni olarak görülmektedir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

5.3.1.3 Ergani'deki Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

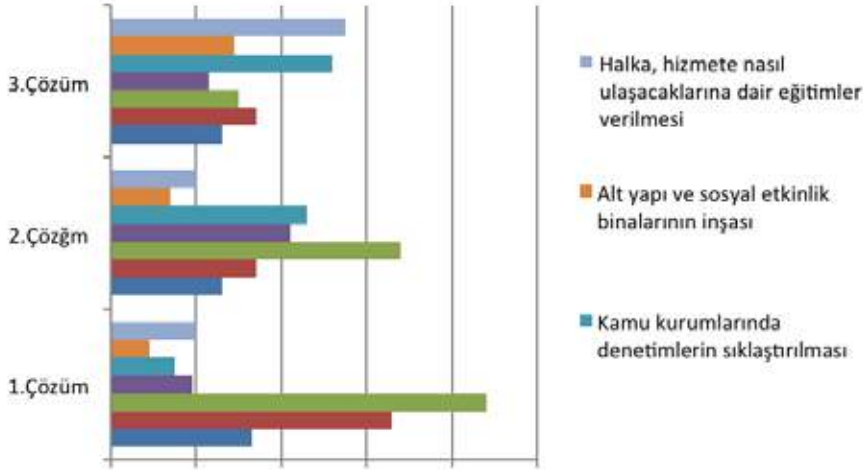
Ergani'de yaşanan sorunların çözümüne ilişkin örneklem grubundan elde edilen görüşler önem sıralamasına göre (1'den 3'e kadar) aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5 Ergani'de Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri ve Bu Önerilerin Önem Sıralaması

Sorunların Çözüm Önerileri	Önem Sıralaması					
	1		2		3	
	n	%	n	%	n	%
Hizmet getiren Kamu Kurumlarının STK'larla ortak çalışması	33	13,2	26	10,4	26	10,4
Sorunların tespiti için kamuoyu araştırmaları yapılması	66	26,4	34	13,6	34	13,6
Ergani'yi ve sorunlarını bilen yöneticilerin kurumlara gelmesi	88	35,2	68	27,2	30	12,0
Ergani'ye hizmet gelmesi için çaba harcayacak Erganili siyasetçi, milletvekilinin olması	19	7,6	42	16,8	23	9,2
Kamu kurumlarında denetimlerin sıklaştırılması	15	6	46	18,4	52	20,8
Alt yapı ve sosyal etkinlik binalarının inşası	9	3,6	14	5,6	29	11,6
Halka, hizmete nasıl ulaşacaklarına dair eğitimler verilmesi	20	8	20	8	55	22,0
Toplam	250	100	250	100	250	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 11 Ergani'de Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri ve Bu Önerilerin Önem Sıralaması

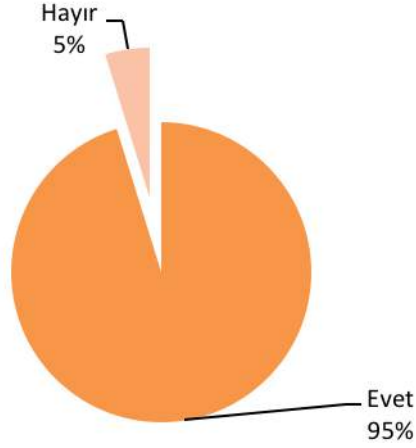
Tablo ve grafiğe bakıldığında Ergani'de yaşanan sorunların giderilmesi için en önemli çözüm olarak *Ergani'yi ve Sorunlarını Bilen Yöneticilerin Kurumlara Gelmesi* (% 35,2) sunulmuştur. Bunun yanında *Sorunların Çözümü İçin Kamu Araştırmalarının Yapılması* (%26,4) örneklem grubu tarafından sunulan ikinci en önemli çözüm önerisi olarak görülürken, *Hizmet Getiren Kamu Kurumlarının STK'lar İle Ortak Çalışması* (% 13,2) gerektiği önerisi dikkat çeken 3.önemli çözüm önerisi olarak görülmektedir. Bunun yanında *Halka, Hizmete Nasıl Ulaşacaklarına Dair Eğitimler Verilmesi* (% 8), *Ergani'ye Hizmetin Gelmesi İçin Çaba Harcayacak Siyasetçilerin Olması* (%7,6), *Kamu Kurumlarında Denetimin Sıklaştırılması* (% 6), *Alt Yapı ve Sosyal Etkinlik Binalarının İnşası* (%3,6) çözüm olarak sunulan diğer önerilerdir.

5.3.1.4 Ergani'de Bulunan Turizm Değeri Olan Doğal ve Tarihi Yapılara İlişkin Elde Edilen Bulgular

Ergani'de bulunan ve turizm değeri olan yapıların bilinme oranı ilçede % 95 gibi yüksek bir orandadır.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 12 Ergani'de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapıların Bilinme Oranları

Örneklem grubu olarak alınan bireylerin Ergani'de bulunan ve turizm değeri olan doğal-tarihi yapılara ilişkin bilgi düzeyleri ve bu tarihi-doğal yapıların neler olduğuna dair bilgilerini içeren bilgiler tablo 6'da, bu yapılar hakkında bilgi sahibi olmayanların bilmeme nedenleri ise tablo 7'de verilmiştir.

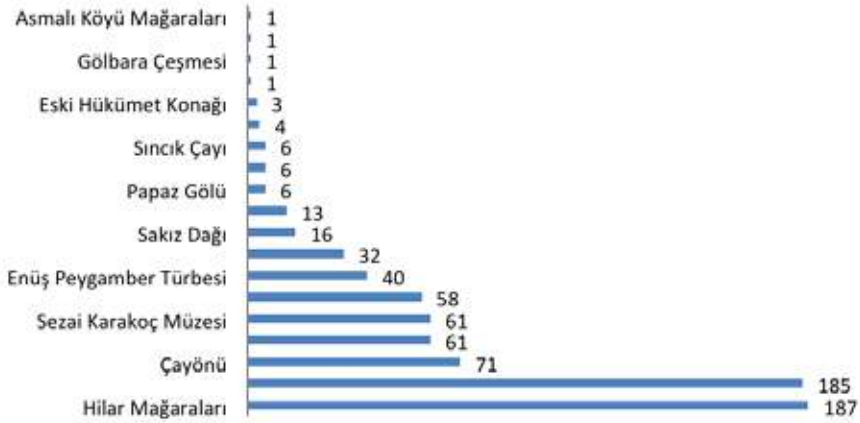
Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Tablo 6 Ergani'de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapıların Bilinme Oranları

Ergani'de Yer Alan Doğal ve Tarihi Yapılar	n	%	Toplam	
			n	%
Hılar Mağaraları	187	78,5	238	100
Makam Dağı	185	77,7		
Çayönü	71	29,8		
Meryem Ana Kilisesi	61	25,6		
Sezai Karakoç Müzesi	61	25,6		
Zülküf Peygamber Türbesi	58	24,3		
Eniş Peygamber Türbesi	40	16,8		
Boğaz	32	13,4		
Sakız Dağı	16	6,7		
Şeyh Şükrü Türbesi	13	5,4		
Papaz Gölü	6	2,5		
Hendek Köyü Mağaraları	6	2,5		
Sıncık Çayı	6	2,5		
Kesentaş Köyü Urartu Kitabeleri	4	1,6		
Eski Hükümet Konağı	3	1,2		
Açan Pışman Açmayan Pışman Mağaraları	1	0,4		
Gölbara Çeşmesi	1	0,4		
Kötekan Ziyareti	1	0,4		
Asmalı Köyü Mağaraları	1	0,4		
Ergani'de Tarihi-Doğal Yapıları Bilme	Bilen sayısı		238	95,2
	Bilmeyen sayısı		12	4,8
	Toplam		250	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 13 Ergani'de Bulunan ve Turizm Değeri Olan Doğal-Tarihi Yapılar

Görüşlerin alınan örneklem grubunun %95,2'sinin Ergani'de bulunan doğal-tarihi yapılar hakkında bilgi sahibi olduğu % 4,8'inin ise bu yapılar hakkında bilgi sahibi olmadığı verilerden anlaşılmaktadır.

Ergani'deki tarihi ve doğal yapılar hakkında bilgi sahibi olanların en çok *Hilar Mağaraları* (%78,5) ve *Makam Dağı'nı* (%77,7) bildikleri elde edilen oranlardan anlaşılmaktadır. Bunun dışında *Çayönü* (%29,8), *Meryem Ana Kilisesi* (%25,6), *Sezai Karakoç Müzesi* (%25,6), *Zülküf Peygamber Türbesi* (%24,3), *Enüş Peygamber Türbesi* (%16,8), *Boğaz* (%13,4), *Sakız Dağı* (%6,7), *Şeyh Şükrü Türbesi* (%5,4), *Papaz Gölü* (%2,5), *Hendek Köyü Mağaraları* (%2,5), *Sincik Çayı* (%2,5), *Kesentaş Köyü Urartu Kitabeleri* (%1,6), *Eski Hükümet Konağı* (%1,2), *Açan Pışman Açmayan Pışman Mağaraları* (%0,4), *Gölbara Çeşmesi* (%0,4), *Kötekan Ziyareti* (%0,4) ve *Asmalı Köyü Mağaraları* (%0,4) hakkında bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 7 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılar Hakkında Bilgi Sahip Olmama Nedenleri

Neden	n	%	Toplam	
			n	%
Turizm değeri olan doğal ve tarihi yapılar ilgimi çekmiyor.	3	25	12	100
Ergani'deki tarihi ve doğal yapıların turizm değeri taşıdığını düşünmüyorum.	2	16,6		
Tarihi ve doğal yapıların turizm değeri olarak tanıtımını hiç görmediğim için	7	58,4		
Ergani'de tarihi yer bilme	Bilen		238	95,2
	sayısı			
	Bilme-		12	4,8
	yen sayısı			
Toplam			250	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Görüşleri alınan örneklem grubunun % 4,8'inin Ergani'de bulunan tarihi ve doğal yapılar hakkında bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bireylerin yapılar hakkında bilgi sahibi olmamalarının nedeni olarak tarihi ve doğal yapıların turizm değeri olarak tanıtıldığını hiç görmedikleri (%58,4), turizm değeri olan doğal ve tarihi yapıların ilgilerini çekmemesi (%25), Ergani'de var olan yapıların turizm değeri taşıdığına dair bir inanca sahip olmaması (%16,6) yüzünden bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

5.3.1.5 Ergani'de Bulunan Turizm Değeri Olan Doğal Ve Tarihi Yapılara Ziyaret Zamanı

Ve Ziyaret Nedenine İlişkin Elde Edilen Bulgular

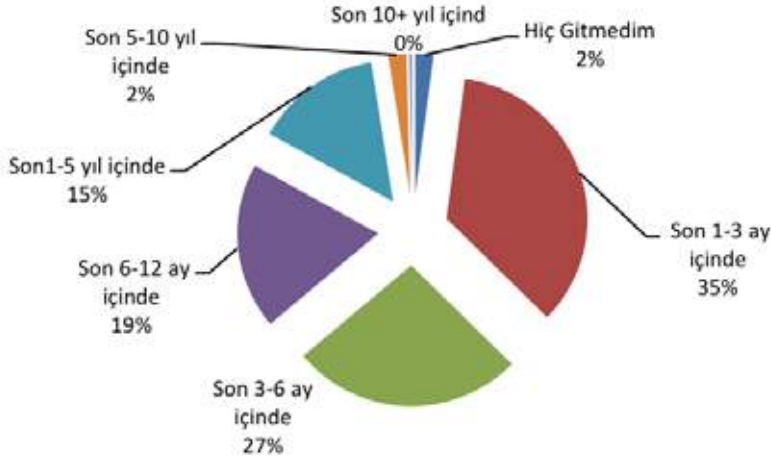
Örneklem grubunun tarihi ve doğal yapılara en son ne zaman ziyaret ettiği ve ziyaret etme nedenine ilişkin veriler tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılara Son Ziyaret Zamanı ve Ziyaret Nedeni

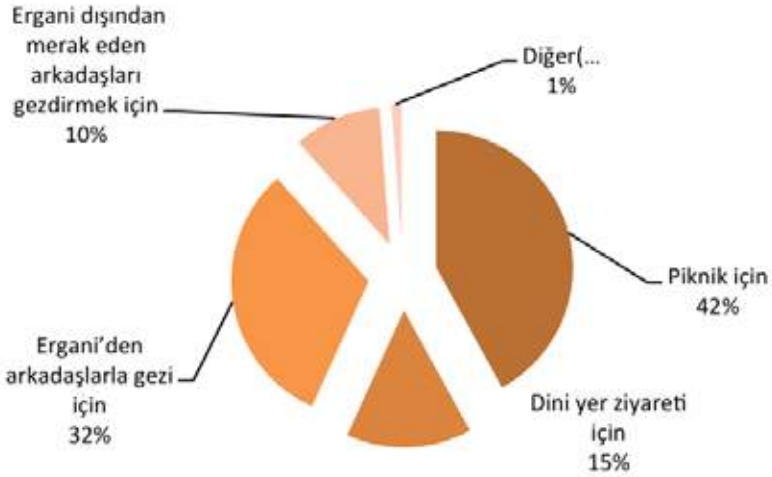
Değişkenler	Gruplar	n	%
Tarihi-doğal yapılara son ziyaret zamanı	Hiç Gitmedim	5	2
	Son 1-3 ay içinde	85	34
	Son 3-6 ay içinde	64	25,6
	Son 6-12 ay içinde	46	18,4
	Son 1-5 yıl içinde	35	14
	Son 5-10 yıl içinde	5	2
	Son 10+ yıl içinde	1	0,4
Ziyaret Nedeni	Cevapsız	9	3,6
	Piknik için	105	42
	Dini yer ziyareti için	37	14,8
	Ergani'den arkadaşlarla gezi için	79	31,6
	Ergani dışından merak eden arkadaşları gezdirmek için	26	10,4
	Diğer...	3	1,2
Toplam		250	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 14 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılara Son Ziyaret Zamanı

Grafik 15 Ergani'deki Tarihi-Doğal Yapılara Ziyaret Nedeni

Tablodaki verilere bakıldığında, örneklem grubundaki bireylerin % 2'sinin tarihi ve doğal yapılara *Hiç Gitmediği*, %34'ünün son *1-3 Ay* içerisinde gittiği, %25,6'sının son *3-6 Ay* içerisinde gittiği, %18,4'ünün son *6-12 Ay* içerisinde gittiği, %14'ünün en son *1-5 Yıl* içerisinde gittiği ve % 0,4'ünün ise bu ziyaretlerini *10 Yıl veya Daha Fazla* bir süre önce yaptığı verilerden anlaşılmaktadır.

Bu bireylerin tarihi ve doğal yapılara ziyaret etme nedenlerine bakıldığında ise, örneklem grubunun %42'sinin bu *Yapılara Piknik Yapmak* için, %31,6'sının *Arkadaşlar ile Gezi Amaçlı*, %14,8'inin *Dini Yerleri Ziyaret Etmek* için, %10,4'ünün *Ergani Dışından Gelen Arkadaşları Gezdirmek* için ve %1,2'sinin *Başka Neden*'lerden dolayı bu yapıları ziyaret ettiği tablodaki verilerden anlaşılmaktadır.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

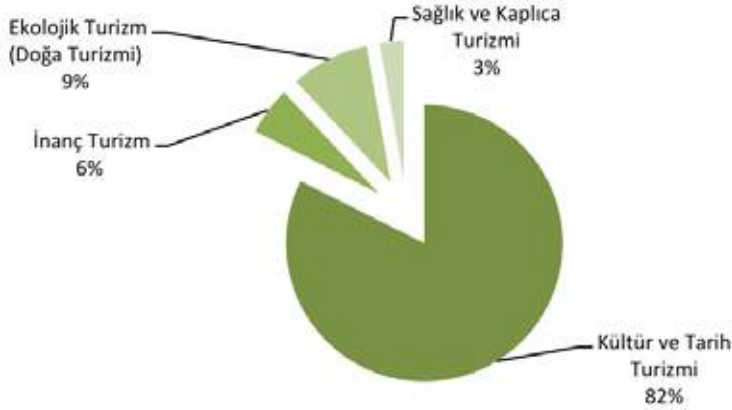
5.3.1.6 Ergani'de Önem Verilmesi Gereken Turizm Türüne İlişkin Elde Edilen Bulgular

Görüşleri alınan örnekleme grubundan Ergani'de önem verilmesi gereken turizm türüne ilişkin elde edilen veriler tablo 9.'da görülmektedir.

Tablo 9 Ergani'de Önem Verilmesi Gereken Turizm Türleri

Turizm türleri	n	%
Kültür ve Tarih Turizmi	206	82,4
İnanç Turizm	14	5,6
Ekolojik Turizm (Doğa Turizmi)	23	9,2
Sağlık ve Kaplıca Turizmi	7	2,8
Toplam	250	100

Grafik 16 Ergani'de Önem Verilmesi Gereken Turizm Türleri

Yukarıdaki tabloya bakıldığında görüşleri alınan bireylerin Ergani'de en çok *Kültürel ve Tarih Turizmine* (%82,4) önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun dışında önem sırasına göre *Ekolojik Turizm* (%9,2), *İnanç Turizmi* (%5,6) ve *Sağlık-Kaplıca Turizm*'ine (%2,8) önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

5.3.1.7 Ergani'de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Ekonomiye

Katkı Sunacağı Görüşüne İlişkin Elde Edilen Bulgular

Ergani'de bulunan turizm değeri olan tarihi ve doğal yapıların ekonomiye katkısını belirlemeye yönelik örneklem grubu görüşleri ve olumsuz görüşe sebep olan nedenler tablo 10.'da verilmiştir.

Tablo 10 Ergani'de Bulunan Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Ekonomiye Katkısı Ve Olumsuz Görüş Nedenleri

Olumsuz Düşünme Nedenleri	n	%
Turistlerin Ergani'ye geleceğini düşünmüyorum.	4	20
Tarihi ve doğal yapıların turist çekmesi için alt yapının yeterli olmadığını düşünüyorum.	6	30
Turistlerin gelmesi için tanıtımın yeterli olduğunu düşünmüyorum.	1	5
Güvenlik nedeniyle Turistlerin geleceğini düşünmüyorum	9	45
Yapıların Ekonomiye Katkısı		
Evet	230	92
Hayır	20	8

Görüşleri alınan bireylerin büyük bir çoğunluğunun (%92) Ergani'deki tarihi ve doğal yapıların ekonomiye katkısı olacağı görüşüne inandıkları görülmektedir. Ancak bireylerin % 8'inin bu konuda olumsuz görüşe sahip olduğu tabloda anlaşılmaktadır. Olumsuz görüşe sahip bireylerin *Ergani'ye Turist Gelmeyeceği Düşüncesi* (%20), *Turist Çekmek İçin Yeterli Alt Yapı Olmaması* (%30), *Yetersiz Tanıtım* (%5) ve en önemli sorun olarak *Güvenlik* (%45) nedeniyle turizmin ekonomiye olumlu katkı sunamayacağı görüşünü desteklemektedirler.

5.3.1.8 Ergani'de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Tanıtımı İçin

Sunulan Önerilere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Görüşleri alınan bireylerin Ergani'de turizm değeri olan tarihi ve doğal yapıların tanıtımı için sunduğu öneriler, öneri sırasına göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Tablo 11 Ergani'de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Tanıtımı İçin Sunulan Öneriler

Öneriler	Öneri 1		Öneri 2		Öneri 3	
	n	%	n	%	n	%
Turizm Fuarlarına mutlaka katılımı sağlanmalı.	18	7,2	23	9,2	19	7,6
Turistik değerlerin tanıtılması için ulusal ve uluslararası turizm acenteleriyle işbirliği içinde olunmalı.	27	10,8	25	10	24	9,6
Turistik değerlerin tanıtılması için yerel turizm acenteleriyle işbirliği içinde olunmalı	25	10	24	9,6	37	14,8
Ergani'nin turistik değeri olan doğal ve tarihi yapılarını anlatan kitap, broşür vs. basımı	23	9,2	44	17,6	35	14
Turistik yerleri için kısa filmler düzenlenmeli	38	15,2	23	9,2	56	22,4
Turizmi teşvik edici hibe ve krediler verilip girişimcilerin önü açılmalı	56	22,4	27	10,8	37	14,8
Turistlerin Ergani'ye gelişini teşvik edecek kampanyalar festivaller düzenlenmeli.	63	25,2	84	33,6	42	16,8
Toplam	250	100	250	100	250	100

Grafik 17 Ergani'de Turizm Değeri Olan Tarihi ve Doğal Yapıların Tanıtımı İçin Sunulan Öneriler

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Ergani'de turizm değeri olan tarihi ve doğal yapıların tanıtımı için sunulan önerilerin başında turistlerin *Ergani'ye Gelişini Teşvik Edecek Kampanyaların ve Festivallerin Düzenlenmesi* (%25,2) yer almaktadır. Bunun dışında önem sırasına göre; *Girişimcilerin Önünü Açacak Teşvik Edici Hibe ve Kredilerin Önünün Açılması Gerekliği* (%22,4), *Turistik Yerler İçin Kısa Filmlerin Düzenlenmesi* (%15,2), *Ulusal ve Uluslararası Acenteler ile İşbirliğinin Sağlanması* (%10,8), *Yerel Turizm Acenteleri ile İşbirliği İçinde Olunması* (%10) *Ergani'nin Doğal ve Tarihi Yapıları Anlatan Kitap, Broşür vs. Basılması* (%9,2) ve *Turizm Fuarlarına Katılma* (%7,2) önerileri görüşleri alınan bireyler tarafından sunulmuştur

5.3.2 Diyarbakır İl Merkezinden Alınan Örneklem Görüşlerine İlişkin Bulgular

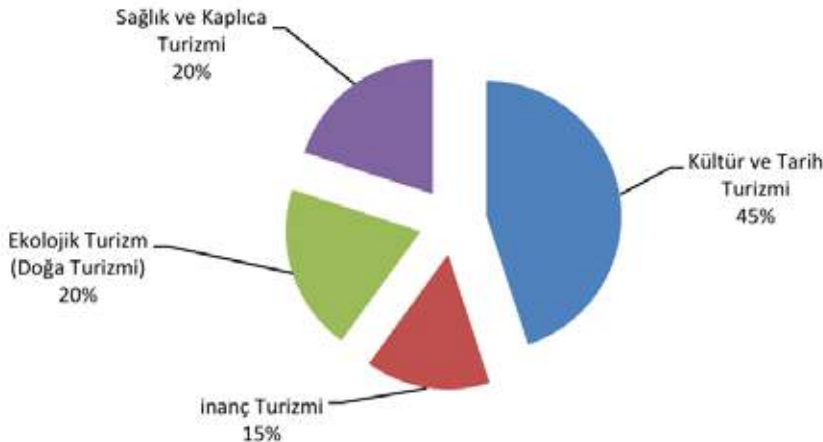
5.3.2.1 Örneklem Grubunun Turistik Bölgeleri Gezme Nedenine İlişkin Bulgular

Örneklem grubunun Diyarbakır ilçelerindeki tarihi ve doğal yapıları gezme nedenlerini belirlemek toplanan görüşler sonunda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12 Örneklem Grubunun Katıldıkları Turizm Türleri

Turizm türleri	n	%
Kültür ve Tarih Turizmi	27	45
İnanç Turizm	9	15
Ekolojik Turizm (Doğa Turizmi)	12	20
Sağlık ve Kaplıca Turizmi	12	20
Toplam	60	100

Grafik 18 Örneklem Grubunun Katıldıkları Turizm Türleri

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Elde edilen verilere bakıldığında Diyarbakır il merkezinde yer alan bireylerin turist gezilerinin %45'inin *Kültür ve Tarih Turizmini* kapsadığı, %20'sinin *Doğa Turizmi* için yapıldığı, bir diğer %20'lik dilimi *Sağlık ve Kaplıca Turizmi*, geri kalan %15'lik dilimi ise *İnanç Turizmi* olduğu yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır.

5.3.2.2 Örneklem Grubunun Turizm Amaçlı Gittiği İlçeler ve Bu İlçelerde Gezilen Yerlere İlişkin Bulgular

Diyarbakır'da turizm amaçlı gidilen ilçeler ve bu ilçelerde yer alan tarihi ve doğa yapılarının gidilme sıklığı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13 Diyarbakır'da Gidilen Tarihi ve Doğal Yapılar

Diyarbakır'da Gidilen Doğal ve Tarihi Yapılar				Genel Toplam	
İlçe	Doğal ve tarihi yapılar	n	%	n	%
Ergani	Hilar Mağaraları	9	8,0	15	12,4
	Çayönü	2	1,8		
	Zülküf Peygamber Dağı	4	3,6		
Eğil	Peygamberler Türbesi	16	14,3	26	23,2
	Baraj	9	8,0		
	Asur Kalesi	1	0,9		
Dicle	Nehir	2	1,8	6	5,4
	Selman Çayı	1	0,9		
	Asur Kral Mezarlığı	1	0,9		
	Baraj	2	1,8		
Silvan	Malabadi Köprüsü	14	12,5	18	16,1
	Hasuni Mağaraları	4	3,6		
Çermik	Sinekli Şelalesi	1	0,9	17	15,2
	Kaplıcalar	16	14,3		
Kulp	Kulp Çayı	1	0,9	2	1,8
	Türbe	1	0,9		
Lice	Birkleyn Mağaraları	4	3,6	4	3,6
Bismil	Kortık Tepe	1	0,9	1	0,9
Hani	Ankebır	1	0,9	1	0,9
	Toplam	90	100	90	100

Tabloya bakıldığında Diyarbakır il merkezindeki bireylerin turizm amaçlı gittikleri ilçelerin başında Eğil ilçesi (%26) gelmektedir. Bu ilçede Peygamberler Türbesi (%14,3), Baraj (%8) ve Asur Kalesini (%0,9) görmek için gidildiği tabloda anlaşılmaktadır.

Silvan ilçesinin turistik amaçlı gidilen ikinci ilçe olduğu (%18) ve bu ilçeye gidilme sebebinin Malabadi Köprüsü (%12,5) ve Hasuni Mağarası (%3,6) olduğu verilerden anlaşılmaktadır.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Turizm amaçlı en çok gidilen ilçelerin üçüncü sırasında Çermik İlçesi (%17) gelmektedir. Bu ilçeye gidilme nedenlerinin ise bu ilçede yer alan kaplıcalar (%14,3) ve sinekli şelalesi (%0,9) olduğu verilerden anlaşılmaktadır.

Tabloya bakıldığında Ergani İlçesinin turizm amaçlı gezi için ancak dördüncü sırada tercih edildiği (%15) ve bu ilçeye gidilme nedenlerinin başında Hilar Mağaraları (%8), Zülküf Peygamber Dağı (%3,6) ve Çayönü (%1,8) olduğu görülmektedir. Bu ilçeler dışında Dicle, Kulp, Bismil ve Hani ilçelerine tarihi ve doğal yapıları görmek amaçlı gidildiği verilerden anlaşılmaktadır.

5.3.2.3 Örneklem Grubunun Bildiği Ergani'de Yer Alan Doğal ve Tarihi Yapılara İlişkin Elde Edilen Bulgular

Ergani'de yer alan tarihi ve doğal yapıların nereler olduğunu gösteren veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14 Ergani'de Yer Alan ve Bilinen Doğal ve Tarihi Yapılar

Ergani'de Yer Alan ve Bilinen Doğal ve Tarihi Yapılar	n	%
Ergani Zülküf Peygamber Makamı (Makam Dağı)	34	29,3
Ergani Şemsiler Mabedi	1	0,9
Ergani Meryem Ana Kilisesi	4	3,4
Ergani Hilar Mağaraları	24	20,7
Ergani Kalesi	12	10,3
Ergani Enüş Peygamber Türbesi	11	9,5
Ergani Çayönü	21	18,1
Üç Kardeş Köyü Höyükleri	1	0,9
Bilmiyorum	8	6,9
Toplam	116	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 19 Ergani'de Yer Alan ve Bilinen Doğal ve Tarihi Yapılar

Yukarıdaki tabloya bakıldığında *Makam Dağı*'nın (%29,3) Ergani'de en çok bilinen turistik yapı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında *Hilar Mağaralarının* (%20,7) ve *Çayönü*'nün (%21) Ergani'de yer alan ve sıklıkla bilinen diğer tarihi ve doğal yapı olduğu görüşlerden çıkan bir diğer sonuçtur. Bunlar dışında *Ergani Kalesi* (%10,3), *Enüş Peygamber Türbesi* (%9,5) *Meryem Ana Kilisesi* (%3,4), *Şemsiler Mabedi* (%0,9) ve *Üç Kardeş Köyü Höyükleri*'nin (%0,9) Ergani'de bilinen diğer turistik yerler olduğu anlaşılmaktadır. Görüşleri alınan bireylerin %6,9'nun bu ilçede yer alan tarihi ve doğal yapılar hakkında bilgi sahibi olmadığı elde edilen başka bir bulgudur.

5.3.2.4. Örneklem Grubunun Ergani'deki Turistik Yerleri Öğrenme Yoluna

İlişkin Elde Edilen Bulgular

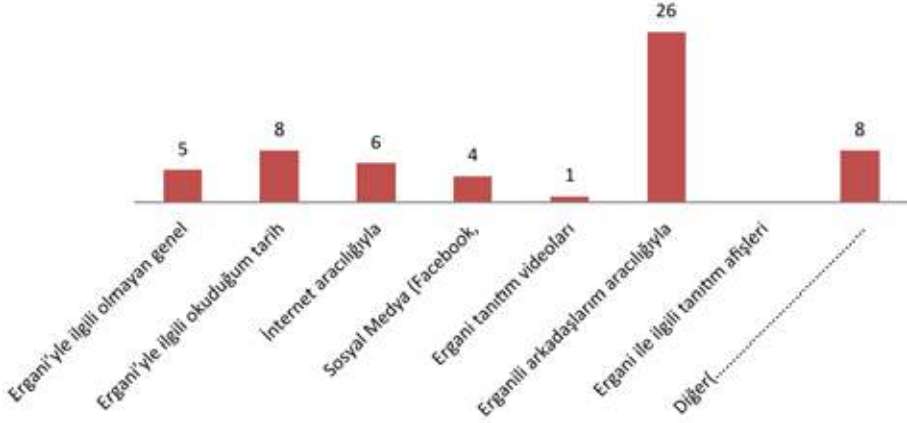
Diyarbakır il merkezinden görüşleri alınan bireyleri Ergani'deki tarihi ve doğal yapılar hakkında bilgi edinme yollarını gösteren veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 15 Ergani'de Var Olan Turistik Yerleri Bilme Yolu

Ergani'de Var Olan Yerleri Bilme Yolu	n	%
Ergani'yle ilgili olmayan genel tarih kitapları aracılığıyla	5	8,6
Ergani'yle ilgili okuduğum tarih ve tanıtım kitapları aracılığıyla	8	13,8
İnternet aracılığıyla	6	10,3
Sosyal Medya (Facebook, Twitter vb.)	4	6,9
Ergani tanıtım videoları aracılığıyla	1	1,7
Erganili arkadaşlarım aracılığıyla	26	44,8
Diğer	8	13,8
Toplam	58	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 20 Ergani'de Var Olan Turistik Yerleri Bilme Yolu

Tablo 15'e bakıldığında Ergani'deki tarihi ve doğal yapıların en fazla Erganili arkadaşlar sayesinde öğrenildiği (%44,8) yukarıdaki tabloda elde edilen en önemli sonuçtur. Bunun dışında Ergani ile ilgili okunan tarihi ve tanıtım kitapları (%13,8) ve Ergani ile ilgili tanıtım afişleri (%13,8) sayesinde bilgi sahibi olunduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında genel tarih kitapları aracılığıyla (%8,6), ve internet aracılığıyla (%10,3), kullanılan sosyal medya sayesinde (%6,9) ve Ergani tanıtım videoları (%1) ile Ergani hakkında bilgi sahibi olunduğu yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır.

5.3.2.5 Ergani'ye Gelme Nedenlerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Diyarbakır il merkezinden Ergani'ye turistik amaçlı gelme oranları ve gelmeyen bireylerin gelme nedenlerine ilişkin elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Tablo 16 Ergani'ye Gezmek İçin Gelmeyenlerin Gelme Nedenleri

Ergani'ye Gezmek İçin Gelme Nedenleri	n	%	
Diyarbakır dış ilçelerinde tarihi doğal yapılar olduğunu bilmiyorum.	2	15,3	
Oralara gidecek vakti bulamıyorum.	4	30,7	
İlgimi hiç çekmedi	1	7,6	
Gitmem için herhangi bir rehber yok.	2	15,3	
Oralarla ilgili yeteri kadar bilgi sahibi değilim	1	7,6	
Doğal ve tarihi yerlere gitmek için ulaşım altyapısı yeterli değil.	1	7,6	
Doğal ve tarihi yerlere gitmek için güvenlik kaygım var	2	15,3	
	Evet	37	74
Ergani'ye gezi ve turistik amaçlı gezi	Hayır	13	26
	Toplam	50	100

Grafik 21 Ergani'ye Gezmek İçin Gelmeyenlerin Gelme Nedenleri

Yukarıdaki tabloda bakıldığında Diyarbakır il merkezinden görüşleri alınan bireylerin %74'ünün Ergani'ye gezmek için geldiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında %26'lık bir bölümün ise Ergani'ye gezmek için gelmeyi tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. Ergani'de gezmeyi tercih etmeyenlerin, gelme nedenlerinin başında vakit bulamamak (%30,7) geldiği verilerden anlaşılmaktadır. Bunun yanında güvenlik kaygısı (%15,3), tarihi yerleri

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

gezdirecek rehber olmaması (%15,3), Ergani'deki tarihi ve doğal yerler hakkında bilgi sahibi olunmaması (%15,3) ve bu konuya ilişkin ilgisizlik (%7,6), altyapı yetersizliği (%7,6) Ergani'ye gitmeme nedeni olarak gösterilen diğer sebeplerdir.

5.3.2.6 Ergani'deki Turizmi Canlandırmaya Yönelik Önerilere İlişkin Elde Edilen Veriler

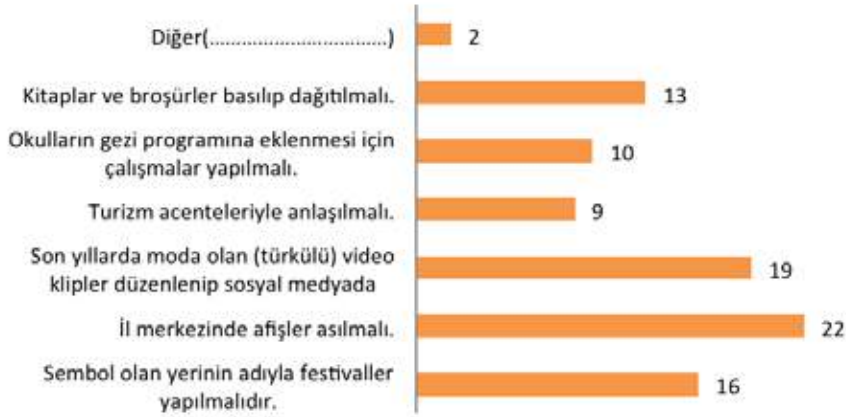
Ergani'deki turizm potansiyeline ilişkin görüşler ve Ergani'deki turizmi canlandırmak için örneklem grubu tarafından sunulan önerilere ilişkin veriler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 17 Ergani Turizmi Potansiyeli ve Bu Turizmi Canlandırma Önerileri

Ergani Turizmini Canlandırma Önerileri		Genel Toplam	
		n	%
Sembol olan yerinin adıyla festivaller yapılmalıdır.		16	17,6
İl merkezinde afişler asılmalı.		22	24,2
Son yıllarda moda olan (türkölü) video klipler düzenlenip sosyal medyada paylaşılmalı.		19	20,9
Turizm acenteleriyle anlaşılmalı.		9	9,9
Okulların gezi programına eklenmesi için çalışmalar yapılmalı.		10	11,0
Kitaplar ve broşürler basılıp dağıtılmalı.		13	14,3
Diğer		2	2,2
Ergani'deki Turistik Yerlerin Turizm Potansiyeli	Var	42	84
	Yok	8	16
	Toplam	50	100

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Grafik 22 Ergani Turizmi Potansiyeli ve Bu Turizmi Canlandırma Önerileri

Görüşleri alınan örneklem grubunun %84'üne göre Ergani ilçesinin turizm potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır. Bu turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması için sunulan önerilere bakıldığında; il merkezinde afişlerin asılması gerekliliği (%24,2), ilçe ile ilgili video ve kliplerin sosyal medyada paylaşılması gerektiği (%20,9) ve Ergani'nin sembolü olarak görülen yer adına festivallerin yapılması (%17,6) önerileri ön plandadır. Bunun dışında ilçe ile ilgili kitap ve broşür dağıtımı (%14,3), okulların gezi programına Ergani ilçesinde yer alan turistik yapıların eklenmesi (%11) ve turizm acentelikleriyle anlaşılması (%9,9) ortaya çıkan diğer önerilerdir.

5.4 SONUÇ

Bu araştırmada Ergani ilçesinde yaşanan sorunlar, Ergani'de bulunan tarihi ve doğal yapılar ve bu yapıların bilinmesine ilişkin bilgiler, tarihi doğal yapıların tanıtılması için Diyarbakır il merkezinden ve Ergani ilçesinden toplanarak elde edilen görüşler ve bu görüşlerden yola çıkarak elde edilen sonuçlar şunlardır:

Ergani ilçesine ait sorunların araştırıldığı bölümde, ilçeye ait en büyük sorunun işsizlik olduğu görülmektedir. Bunun yanında gençlerin etkin kullanılabileceği kültürel ve sosyal amaçlı yapı eksiklerinin oluşu, kamu kurum kuruluşlarında yer alan hizmet yetersizlikleri dışında ilçenin trafik, yeşil alan eksikliği ve alt yapılarda yaşanan sorunlar Ergani'de sorun olarak öne çıkan konulardır. Bu sorunların çözülmemesi nedenlerine ilişkin elde edilen verilere bakıldığında en büyük sorun olarak ilçeye gereken önemin verilmemesi görülmektedir. Bunun yanında kamu hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar, kamu hizmetlerinin iyileştirilmemesi için çaba sarf edilmemesi ve kamu hizmetlerinden yararlanma yollarını bilme konusundaki bilgi yetersizliği bu sorunların çözülmemesi nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Tüm bu sorunların çözümü için elde edilen önerilere bakıldığında görüşleri alınan bireylerin özellikle Ergani sorunlarına hakim yöneticilerin kurumların başına gelmesi önerilmektedir. Bunun yanında var olan sorunlara ilişkin kamuoyu araştırma yapılması gerekliliği ortaya çıkan başka bir öneridir. Kamu kurumlarında denetimlerin sıklaştırılması ve bu kurumların STK'lar ile ortak çalışması gerekliliğinin yanında hizmete ulaşabilme konusunda halkı bilinçlendirme çabalarının gerekliliği ve son olarak gerekli alt yapı ve sosyal tesis inşalarının yapılması da önerilmektedir.

Ergani'de yaşanan sorunların yanında Ergani'de yer alan tarihi ve doğal yapılar ile ilgili görüşlerde bu araştırmada incelenmiştir. Araştırma sonunda Ergani'de bilinen tarihi ve doğal yapılar bilinme sırasına göre şöyledir: *Hilar Mağaraları, Makam Dağı, Çayönü, Meryem Ana Kilisesi, Sezai Karakoç Müzesi, Zülküf Peygamber Türbesi, Eniş Peygamber Türbesi, Boğaz, Sakız Dağı, Şeyh Şükrü Türbesi, Papaz Gölü, Hendek Köyü Mağaraları, Sıncak Çayı, Kesentaş Köyü Urartu Kitabeleri, Eski Hükümet Konağı, Açan Pışman Açmayan Pışman Mağaraları, Gölbara Çeşmesi, Kötökan Ziyareti, Asmalı Köyü Mağaraları*'dir. Görüşleri alınan bireylerin büyük çoğunluğunun bu tarihi ve doğal yapılar hakkında bilgi sahibi olduğu sadece küçük bir grubun bu yapılar hakkında bilgi sahibi olmadığı sonuçlardan anlaşılmaktadır. Bilgi sahibi olan bireylerin bu yapılara gitme nedenlerine bakıldığında çoğunlukla piknik ve arkadaş ya da Erganiye gelen misafirleri gezdirmek amaçlı ya da dini yer ziyaretleri için olduğu görülmektedir. Yapıları gezen bireylerin büyük çoğunluğunun son bir yıl içerisinde en az bir kere gittiği ortaya çıkan başka bir sonuçtur. Bu yapılar hakkında bilgi sahibi olmayanların yapılar hakkında bilgi sahibi olmama nedeni olarak tarihi ve doğal yapıların ilgilerini çekmemesi, yapılar hakkında bilgi edinebilecek bir tanıtım ile karşılaşmamaları karşılaşanların ise bu yapıların turistik değer taşımadığından dolayı ilgilenmedikleri anlaşılmaktadır.

Ergani'de en çok hangi turizm türüne önem verilmesi gerektiği sorusuna büyük bir çoğunluğun kültür ve tarih turizminin ön planda tutulması gerektiği görüşü ortaya koymuştur. Bunun nedeni olarak Ergani ilçesi sınırları içerisinde çok sayıda tarihi ve doğal yapıların yer alması ve bu yapıların ekonomiye büyük katkı sağlayacağı ön görülmesidir. Ancak bu yapılarda var olan alt yapı eksikliği ve bu yerlerin yetersiz tanıtımı dışında ilçenin güvenli bulunmaması bu bölgelere turistin gelmeyeceği düşüncesini de ortaya çıkarmaktadır.

Ergani'de var olan tarihi ve doğal yapıların tanıtımı için öneriler alınmıştır. Bu önerilerin büyük bir çoğunluğunun tanıtım ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Kitap, kısa film ve broşür gibi tanıtıcı argümanların dışında festivallerin düzenlenmesi, turizm fuarlarına katılım sağlanması önerilmektedir. Bunun yanında turizmi canlandırıcı girişimcilere maddi kaynağın sunulması gerekliliği ve ulusal, uluslararası acenteler ile işbirliği yapılması gerekliliği öne çıkan diğer önerilerdendir.

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Bu araştırmada veri toplamak için Ergani’de bulunan bireylerin görüşü dışında Diyarbakır il merkezinde ikamet eden bireylerin görüşü de dikkate alınmıştır. Görüşleri alınan bireylerin ile bağlı en çok ziyaret edilen ilçenin Eğil olduğu Ergani ilçesinin ise en çok ziyaret edilen ilçe olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında Ergani ilçesine ait doğal ve tarihi yapılar hakkında görüşlerde alınmıştır. Ergani ilçesinde yer alan *Hilar Mağaraları*, Çayönü, *Ergani Kalesi*, *Eniş Peygamber Türbesi*, *Meryem Ana Kilisesi*, Şemsiler *Mabedi*, Uç Kardeş Köyü Höyükleri hakkında bilgi sahibi oldukları ve bu yapıları Erganili arkadaşları, internet ve tarih kitaplarından öğrendikleri anlaşılmaktadır.

Görüşleri alınan bireylerin büyük çoğunluğunun Ergani’yi turistik amaçlı geldikleri, gelmeyenlerin ise bu yapılar hakkında bilgi sahibi olmaması, bu yerleri gezdirecek rehber bulunmaması ya da güvenli bulmamalarından dolayı Ergani’ye gelmedikleri anlaşılmaktadır.

Diyarbakır il merkezinden görüş bildirenlere göre Ergani’nin büyük bir turizm potansiyeline sahip olduğu görüşü hakimdir. Bu potansiyelin ortaya çıkması için tanıtımlar yapılması, festivallerin düzenlenmesi, okul gezilerine eklenmesi ve turizm acenteleri ile anlaşılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

6. ODAK GRUP TOPLANTILARI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

6.1 1.Toplantı Önerileri

- Hantepe yanı, kral kızı barajı piknik alanı olarak ağaçlandırılmalı
- Barajda su sporları yapılmalı
- Çay önün alanını canlandırmak için arkeolojik kazı çalışması yapılmalı
- Makam dağından garaja doğru bir teleferik yapılmalı
- Belediyenin tanıtım çalışmaları olmalı (haftanın belli bir günü yerel halka Ergani merkezden, tarihi yerlere ücretsiz otobüs kaldırabilir.)
- Ergani ilçesinde yer alan tüm tarihi ve turistik yerlerin envanterleri çıkarılmalı
- Konaklama tesislerinin kurulmalı
- Tur operatörleri ile irtibata geçilerek Ergani turlara eklenmeli
- Medyanın bölgeye yönelik olumsuz dili engellenmeli
- Tarihi ve turistik alanların altyapıları düzenlenmeli(ışıklandırma, yol, güvenlik, WC vb.)
- Profesyonel rehberlerin yanı sıra ücretsiz, gönüllü rehberler de yetiştirilmeli
- Tanıtım filmleri hazırlanarak, sosyal ve dijital medya aracılığıyla paylaşılmalı İstikrarlı bir rehber politikası olmalı
- Tanıtım levhaları olmalı
- Ergani ilçesi olarak fuarlara katılmalı
- Belediye otobüsleri ilçenin kültür ve tarihi mekanlarını tanıtan afişlerle giydirmeli

Turizm Potansiyeli Algi Araştırması Analiz Sonuçları

- Kısa videolar hazırlanarak sosyal medyada yaygınlaştırılmalı
- Acentalar Ergani'ye davet edilmeli ve Ergani'nin kültür zenginliği tanıtılabilir, böylece turlara eklenmeli
- Çayönünde neolitik bir ev inşa edilmeli
- Ergani'de turizm yüksekokul bölümü açılmalı

6.2 2. Toplantı

- Turizm bir bütündür ulaşımı, konaklaması ve personeli ile. Ama her şeyden önce tanıtım yapılmalı, ulusal, yerel medya, billboardlar ile. Fakat önce yerel halk bilgilendirilmeli
- Öncelikle altyapı sorunları çözülmeli (ulaşım, kafeterya, wc vb.)
- Ergani ile ilgili tanıtım kitabı hazırlanmalı (bir örneği Zülküf Güneli tarafından yapılmıştır)
- Konaklama sorunu taşınabilir sistemler (araç konteynırın) ile geçici olarak çözülmeli.
- Kaymakamlığın web sitesinde tanıtım filmleri yer almalı, kültürel, tarihi ve turistik yerlerin bilgileri yer almalı,
- Edebiyat ve akademisyen çevrelerine yönelik Ergani'de Sezai Karakoç sempozyumu, düzenlenmeli
- Kurumsal bir firma ile anlaşıp tanıtım planı profesyonel bir şekilde hazırlanmalı
- Ergani'nin tüm kültür, turistik mekanlarına ilişkin envanterleri çıkarılmalı
- Tanıtım fuarlarında cd dağıtarak tanıtmaktan ziyade insanlar kullanılmalı, belli sayıdaki aile ücretsiz olarak Ergani'ye geziye getirilmeli. Ajansın ilçe turizmin geliştirilmesi konusunda tur firmalarını desteklemeli
- İnanç turizmi yapılmalı.
- Ergani'de üzüm bağları var, çok eski tarihlerde şarap üretimi gerçekleştiriliyordu. Turizm kapsamında tadımlık şarap üretilmeli
- Ergani gezi turlarına eklenmeli,
- Bölgenin altyapısının yapılmasına yönelik vali, belediye, kaymakam, ve kalkınma ajanslarına baskı uygulanmalı,
- Bahar aylarında Diyarbakır'da TÜRSAB'ın bünyesinde bulunan 100 acente ile Ergani ile ilgili info çalışmaları planlanmalı. Böylece Ergani'nin tüm turistik ve tarihi mekanları tanıtılacak ve turlara eklenmesi sağlanacak
- İlçe merkezinde turistik yerler için yönlendirme ve tanıtım tabelaları yerleştirilmeli

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

KAYNAKÇA

- Enver Atılğan, Y.Hekimoğlu: Ergani Kitabı. Ankara.1967.
- Peygamberler Tarihi, İhlas Yayınları 2004. 1/65
- Müslüm Üzülmüş:»Çayönü»nden Ergani'ye: Uzun Bir Yürüyüş" Ankara, 2005
- Kemalettin Köroğlu- Şeref Yumruk, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler Sayı: 38 (Mayıs 2014)
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ergani>
- <http://www.diyarbakirmuzesi.gov.tr/kazilar.aspx?hid=6>
- <http://akunq.net/tr/?p=695>
- http://www.bilinmeyendiyarbakir.com/hz_enus.html

EKLER

EK 1 – ERGANİ ALGI ANKET FORMU

Anket No:.....

Tarih:

1.Cinsiyetiniz?

() Erkek () Kadın

2-Yaşınız?

(a) 15-20 (b) 21-26 (c) 27-32 (d) 33-40 (e) 41 – 50

(f) 51-65 (g) 65+

3-Eğitim durumunuz?

(a) Okur Yazar

(b) İlköğretim

(c) Ortaöğretim (Ortaokul + Lise)

(d) Üniversite

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

4-Ne kadar süredir Ergani'de yaşıyorsunuz?

- (a) 1 yıldan az
- (b) 1-5 yıl
- (c) 5-10 yıl
- (d) 10-20 yıl
- (e) 20+yıl

5-Ergani'nin başlıca sorunları nelerdir ? Önem sırasına göre numaralandırınız? (Çok Önemli (1), Önemli (2) ,Orta (3), Önemli Değil (4), Hiç Önemli Değil (5))

- () Alt yapı sorunları (Kanalizasyon vb.)
- () Yeşil Alan Eksikliği
- () Kamu Kurumlarında Hizmet Eksikliği (Okullar, Hastaneler, Emniyet, Belediye vs.)
- () İşsizlik
- () Gençlere yönelik Sosyal-Kültürel yapı eksikliği
- () Trafik Sorunu
- () Diğer (.....)

6-Sizce Ergani'nin önemli bulduğunuz sorunlarının çözülememesinin nedenleri nelerdir? (İlk üç nedeni önem sırasına göre işaretleyiniz)

- () Ergani'ye yeteri önemin verilmemesi
- () Kurumların hizmet getirmek için çaba göstermeyişi
- () Ergani'de hizmete ulaşmada bilgi yetersizliği
- () Kurumlar arasında koordinasyon eksikliği
- () Kurumların sorunların tespiti için gerekli çalışmayı yapmamaları
- () Diğer(.....)

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

7-Aşağıdaki önerilerden hangileri sorunların çözümü için yeterli olur? (ilk 3 çözümü önem sırasına göre belirtiniz)

- ()Hizmet getiren Kamu Kurumlarının STK'larla ortak çalışması
- () Sorunların tespiti için kamuoyu araştırmaları yapılması
- ()Ergani'yi ve sorunlarını bilen yöneticilerin kurumlara gelmesi
- ()Ergani'ye hizmet gelmesi için çaba harcayacak Erganili siyasetçi, milletvekilinin olmaması
- ()Kamu kurumlarında denetimlerin sıklaştırılması
- ()Alt yapı ve sosyal etkinlik binalarının inşası
- () Halka, hizmete nasıl ulaşacaklarına dair eğitimler verilmesi
- () Diğer (.....)

8-Ergani'de bulunan turizm değeri olan doğal ve tarihi yapıları biliyor musunuz?

- (a) Evet.....10.soruya geçiniz (b) Hayır

9-Cevabınız hayır ise sizce nedenleri aşağıdakilerden hangisidir?

- (a) Turizm değeri olan doğal ve tarihi yapılar ilgimi çekmiyor.
- (b)Ergani'deki tarihi ve doğal yapıların turizm değeri taşıdığını düşünmüyorum.
- (c) Bildiğim doğal ve tarihi yapıların turizm değeri olduğunu düşünmüyorum.
- (d) Tarihi ve doğal yapıların turizm değeri olarak tanıtımını hiç görmediğim için
- (e) Diğer(.....)

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

10. 8.soruya cevabınız evet ise hangilerini biliyorsunuz?

- (a).....
- (b)
- (c)
- (d)
- (e)

11.Yukarıda bildiğiniz yerlere en son ne zaman gittiniz?

- (a) Hiç gitmedim
- (b) Son 1-3 ay içinde
- (c) Son 3-6 ay içinde
- (d) Son 6-12 ay içinde
- (e) Son1-5 yıl içinde
- (f) Son 5-10 yıl içinde
- (g) Son 10+ yıl içinde

12.En son gittiğiniz turistik değeri olan yerlere hangi amaçla gittiniz?

- (a) Piknik için
- (b) Dini yer ziyareti için
- (c) Ergani'den arkadaşlarla gezi için
- (d) Ergani dışından merak eden arkadaşları gezdirmek için
- (e) Diğer(.....)

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

13.Ergani'di Turistik değeri olan yapıları düşündüğünüzde en çok ne turizmine önem verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

- (a) Tarih Turizmi
- (b) İnanç Turizm
- (c) Ekolojik Turizm (Doğa Turizmi)
- (d)Sağlık ve Kaplıca Turizmi
- (e) Diğer(.....)

14.Ergani'nin Turizm değeri olan tarihi ve doğal yapılarının Ergani ekonomisine katkı sunacağını düşünüyor musunuz?

- (a) Evet
- (b) Hayır

15.14.soruya cevabınız hayır ise neden?

- (a) Turistlerin Ergani'ye geleceğini düşünmüyorum.
- (b) Tarihi ve doğal yapıların turist çekmesi için alt yapının yeterli olmadığını düşünüyorum.
- (c) Turistlerin gelmesi için tanıtımın yeterli olduğunu düşünmüyorum.
- (d) Güvenlik nedeniyle Turistlerin geleceğini düşünmüyorum
- (e) Diğer(.....)

16.Ergani'nin Turizm değeri olan tarihi ve doğal yapıların tanıtımı için neler öneriyorsunuz?
(ilk 3 öneriyi önem sırasına göre belirtiniz)

- (a) Turistik yerleri için kısa filmler düzenlenmeli
- (b) Turistik değerlerin tanıtılması için yerel turizm acenteleriyle işbirliği içinde olunmalı
- (c) Turistik değerlerin tanıtılması için ulusal ve uluslar arası turizm acenteleriyle işbirliği içinde olunmalı.
- (d) Turizm Fuarlarına mutlaka katılımı sağlanmalı.

- (e) Turistlerin Ergani'ye gelişini teşvik edecek kampanyalar festivaller düzenlenmeli.
- (f) Ergani'nin turistik değeri olan doğal ve tarihi yapılarını anlatan kitap, broşür vs. basımı
- (g) Turizmi teşvik edici hibe ve krediler verilip girişimcilerin önü açılmalı
- (h) Diğer (.....)

EK 2 DİYARBAKIR ALGI ANKET FORMU

Anket No:.....

Tarih:.....

1.Cinsiyetiniz?

(a) Erkek

(b) Kadın

2-Yaşınız?

(a) 15-20

(b) 21-26

(c) 27-32

(d) 33-40

(e) 41 – 50

(f) 51-65

(g) 65+

3-Eğitim durumunuz?

(a) Okur Yazar

(b) İlkokul

(c) Ortaöğretim

(d) Üniversite

4-Mesleğiniz?

(a) Öğretmen

(b) Kamu Kurumunda Memur

(c) Doktor

(d) Mühendis

(e) Eczacı

(f) Öğrenci

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

(g) Muhasebeci

(h) İşletmeci

(i) Özel Şirket Çalışanı

(i) Diğer (.....)

5-Diyarbakır ilçelerindeki tarihi ve doğal yapıları görmek için gezi ve turistik amaçlı hiç gittiniz mi?

(a) Evet

(b) Hayır

6-5.soruya cevabınız hayır ise neden?

(a) Diyarbakır dış ilçelerinde tarihi doğal yapılar olduğunu bilmiyorum.

(b) Oralara gidecek vakti bulamıyorum.

(c) İlgimi hiç çekmedi.

(d) Gitmem için herhangi bir rehber yok.

(e) Oralarla ilgili yeteri kadar bilgi sahibi değilim.

(f) Gitmemi teşvik edecek düzeyde bir tanıtım yok.

(g) Bilgilendirileceğim bilgi merkezleri yok.

(h) Doğal ve tarihi yerlere gitmek için ulaşım altyapısı yeterli değil.

(i) Doğal ve tarihi yerlere gitmek için güvenlik kaygım var.

(i) Diğer(.....)

7. 5.soruya cevabınız evet ise nerelere gittiniz?(İlçe ismi ve gidilen yer ismi)

(a).....

(b)

(c)).....

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

8.Diyarbakır ilçelerine hangi amaçla turistik gezi yaparsınız?

- (a)Tarih Turizmi
- (b)inanç Turizmi
- (c)Ekolojik Turizm (Doğa Turizmi)
- (d)Sağlık ve Kaplıca Turizmi
- (e)Diğer (.....)

9.Aşağıda Ergani’de bulunan tarihi ve doğal yapılardan bildiklerinizi işaretleyiniz?

- (a) Zülküf Peygamber makamı (Makam Dağı)
- (b) Ergani Şemsiler Mabedi
- (c) Ergani Meryem Ana Kilisesi
- (d) Ergani Hilar Mağaraları
- (e) Ergani Kalesi
- (f) Ergani Enüş Peygamber Türbesi
- (g) Ergani Çayönü
- (h) Üç Kardeş Köyü Höyükleri
- (ı) Bademli Mağaraları
- (i) Bilmiyorum
- (j) Diğer(.....)

10.9.Soruda Ergani’de olduğunu bildiğiniz yerleri aşağıdakilerden hangisi aracılığıyla öğrendiniz?

- (a)Ergani’yle ilgili olmayan genel tarih kitapları aracılığıyla
- (b)Ergani’yle ilgili okuduğum tarih ve tanıtım kitapları aracılığıyla
- (c)İnternet aracılığıyla

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

- (d)Sosyal Medya (Facebook, Twitter vb.)
- (e)Ergani tanıtım videoları aracılığıyla
- (f)Erganili arkadaşlarım aracılığıyla
- (g)Ergani ile ilgili tanıtım afişleri aracılığıyla
- (h)Diğer(.....)

11.9.Soruda Ergani’de olduğunu duyduğunuz bildiğiniz yerlere hiç gittiniz mi?

- (a) Evet
- (b)Hayır

12. 11.Soruya cevabınız hayır ise nedenleri aşağıdakilerden hangisi?

- (a) Gerek duymadım, ilgimi çekmedi.
- (b)Diyarbakır’dan nasıl gidileceğine dair bir bilgi merkezi bulamadım.
- (c)Diyarbakır’dan nasıl gidileceğine dair Ergani’yle ilgili kitap, kitapçık, broşür vs. bulamadım.
- (d)Tek başıma gitmek istemedim. Organizasyon tur bulamadım.
- (e)Zaman bulamadım.
- (f)Gitmek istediğim yerlerin yol altyapısının kötü olduğunu düşündüm, gitmedim.
- (g)Güvenlik kaygısıyla gitmek istemedim.
- (h)Diğer(.....)

13.11.Soruya cevabınız evet ise hangi amaçla gittiğiniz aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Arkadaşlarla gezi için
- (b)Dini yerleri ziyaret için
- (c)Tarihi yerler ilgimi çektiği için
- (d)Doğal güzellikleri görmek için
- (e)Okul gezisi için

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

(f) İş arkadaşlarıyla gezi için

(g) Diğer(.....)

14. Bu anketle Ergani'de olduğunu öğrendiğiniz yerlerin Turizm potansiyeli olduğunu düşünüyor musunuz?

(a) Evet

(b) Hayır

15. 14. soruya cevabınız evet ise Ergani Turizmini canlandırmak için neler yapılmalıdır?

(a) Sembol olan yerinin adıyla festivaller yapılmalıdır.

(b) İl merkezinde afişler asılmalı.

(c) Son yıllarda moda olan (türkülü) video klipler düzenlenip sosyal medyada paylaşılmalı.

(d) Turizm acenteleriyle anlaşılmalı.

(e) Okulların gezi programına eklenmesi için çalışmalar yapılmalı.

(f) Kitaplar ve broşürler basılıp dağıtılmalı.

(g) Diğer(.....)

16. Ergani'de olduğunu öğrendiğiniz yerleri göz önüne alırsak Ergani'ye aşağıdakilerden hangi amaçla turistik gezi yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

a) Tarih Turizmi

(b) İnanç Turizmi

(c) Ekolojik Turizm (Doğa Turizmi)

(d) Sağlık ve Kaplıca Turizmi

(e) Diğer(.....)

EK 3 – AKTİVİTELERDEN FOTOĞRAFLAR

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları

Turizm Potansiyeli Algı Araştırması Analiz Sonuçları